

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SPECIFIKA NĚKTERÝCH ČESKÝCH OIKONYM

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Maturová, Ph.D.

Autorka práce: Lenka Vokatá

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: třetí

2018

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 23. července 2018

.....
Lenka Vokatá

Poděkování

Mé upřímné poděkování patří vedoucí této bakalářské práce, Mgr. Markétě Maturové, Ph.D., za její cenné rady, lidský a laskavý přístup, vstřícnost, trpělivost a také za její podporu během celého mého psaní.

Anotace

Tématem bakalářské práce jsou některá česká a moravská místní jména. Materiálovým východiskem je vlastní subkorpus oikonym, jež se vyznačují jistými specifiky (např. zdánlivě znějí expresivně). Cílem práce je představit z jazykového hlediska netradiční a neobvyklá místní jména včetně etymologických kořenů jejich sémantiky. Pozornost je věnována také tomu, která motivace pojmenování u těchto oikonymů převažuje.

Klíčová slova

oikonymum, onomastika, toponomastika, vztahový model

Abstract

The bachelor's thesis deals with some of Czech and Moravian place names. In terms of material, the thesis is based on the author's subcorpus of oikonyms. These oikonyms are somewhat specific (e.g. in that they seem to sound expressive). The thesis aims to describe such place names which are unconventional and unusual in terms of language, including the etymologic roots of their semantics. Additional focus was placed on what motivation had prevailed in the creation of these oikonyms.

Key words

oikonym, onomastics, toponomastics, relational model

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Metodologie	8
3	Onomastika	10
3.1	Historie české onomastiky	10
3.2	Osobnosti české onomastiky	11
3.3	Onomastické časopisy	13
3.4	Dělení onomastiky	14
4	Toponomastika.....	16
4.1	Dělení toponomastiky	16
5	Klasifikace místních jmen	20
5.1	Šmilauerova klasifikace místních jmen	20
5.2	Šrámkova modelová klasifikace místních jmen.....	23
5.2.1	Vztahový model „kde“ (lokalizující).....	24
5.2.2	Vztahový model „kdo, co“	25
5.2.3	Vztahový model „jaký, jací“, „za jakých okolností“	26
5.2.4	Vztahový model „čí“	27
6	Abecední heslář netradičních místních jmen	30
6.1	Posměšná oikonyma	30
6.2	Posměšná oikonyma přejmenovaná	39
6.3	Posměšná oikonyma zaniklá	45
7	Shrnutí.....	49
8	Závěr	52
9	Seznam literatury	54
10	Přílohy.....	60
10.1	Graf č. 1.....	60
10.2	Graf č. 2.....	60
11	Seznam zkratek	61

1 Úvod

Inspirací k této bakalářské práci byl článek *Lidová etymologie a vulgarismy v toponymech*, který napsal Jaroslav David v roce 2001 pro časopis *Jazykovědné aktuality: informativní zpravodaj českých jazykovědců* (roč. 38, č. 3, s. 34–39). J. David se zde zabývá oikonymy *Držkovice*, *Sračkov*, *Mrdákov* a *Píčov* a jejich zápornými konotacemi vzniklými lidovou etymologií. Po zaujetí tímto textem následovalo zběžné prozkoumání místních jmen, abychom zjistili, zda by stačil materiál ke zpracování obdobného tématu. Poté začal důkladný sběr místních jmen, k němuž byl využit *Malý lexikon obcí 2016 a Územně identifikační registr České republiky*. Shromažďována byla oikonyma netradiční, neobvyklá či dokonce posměšná, jež by mohla být pro etymologický rozbor zajímavá. Celkem se podařilo sesbírat 2 237 názvů obcí (v Čechách 1 230 a na Moravě 1 007 jmen) a 1 262 názvů částí obcí.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretickém oddílu je představena onomastika jako lingvistická disciplína, její historie a významné osobnosti, které výrazně přispěly k rozvoji této vědy. Zmíněny jsou i důležité onomastické časopisy. Následuje dělení onomastiky a po něm kapitola o toponomastice a jejím členění. Nastíněna je také klasifikace místních jmen, zvláště Vladimíra Šmilauera a Rudolfa Šrámka.

Praktickou část práce tvoří abecední heslář obsahující celkem 71 netradičních místních jmen. Tento oddíl je rozdělen na tři podkapitoly podle toho, zda se jedná o oikonyma existující, přejmenovaná nebo již zaniklá. Nejpočetnější skupinu představují místní jména v současnosti stále existující, jejichž počet je 39. Podkapitolu s přejmenovanými místními názvy tvoří 20 oikonym. Zaniklých místních jmen je zde zastoupeno 12.

Každému oikonymu je věnován odstavec obsahující současnou podobu názvu místního jména, zeměpisné určení místa (kde se daná obec či vesnice nachází), první písemné zmínky a výklad jména. U přejmenovaných oikonym je ještě navíc uveden dřívější název obce či vesnice.

Získané poznatky jsou shrnuty v tabulce, jež uvádí přehled motivací pojmenování daných oikonym a zařazení k jednotlivým vztahovým modelům podle Šrámkovy modelové klasifikace místních jmen, která je vysvětlena v teoretické části. Výsledky tabulky jsou následně zpracovány ve dvou grafech, jež jsou součástí práce. V samotném závěru najdeme jejich podrobné vysvětlení.

2 Metodologie

Poznatky, které tvoří teoretickou část práce, byly získány důkladným prostudováním odborné literatury zabývající se onomastikou, a to především publikací *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)* od Vladimíra Šmilauera (1963), *Úvod do obecné onomastiky* Rudolfa Šrámka (1999) a *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* od Milana Harvalíka (2004). Pro praktickou část se staly nepostradatelnými výkladové slovníky místních jmen, zejména *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny I–V* Antonína Profouse (1947–1960), *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I, II* Ladislava Hosáka a Rudolfa Šrámka (1970, 1980) a *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje* od Ivana Lutterera a Rudolfa Šrámka (2004). Cenným zdrojem byl rovněž *Divnopolis: proč se to tak jmenuje? I, II* od Milana Harvalíka, Marka Janáče a Pavla Tumlíře (2006, 2008) a v neposlední řadě také oficiální internetové stránky daných obcí a částí obcí.

Základ celé práce představuje vlastní soubor místních jmen, jež jsou netypická a z jazykového hlediska netradiční. K jejich sběru byl využit *Malý lexikon obcí České republiky 2016* z internetových stránek Českého statistického úřadu (pro sbírku obcí, městysů a měst) a *Územně identifikační registr České republiky* (pro sbírku částí obcí). Celkem se podařilo nashromáždit 2 237 obcí (včetně městysů a měst), konkrétně v Čechách 1 230 obcí (Středočeský kraj 504, Plzeňský 198, Královéhradecký 138, Jihočeský 129, Ústecký 123, Liberecký 72, Karlovarský 53, Hlavní město Praha 13 obcí) a na Moravě 1 007 obcí (Jihomoravský kraj 263, Vysočina 243, Olomoucký 157, Pardubický 148, Zlínský 110, Moravskoslezský 86 obcí). Částí obcí se povedlo sesbírat celkem 1262. Zpracovat celý tento obsáhlý materiál by bylo velmi časově náročné, a proto je praktická část této práce zaměřena pouze na místní jména s posměšným charakterem. Pozornost je tedy věnována například oikonymům, která zdánlivě znějí expresivně nebo mají jinak netypickou podobu. Na Jihočeské univerzitě navíc nebyla dosud napsána bakalářská práce tohoto druhu, přestože onomastikou se jich zabývá nespočet.

Vybraná posměšná nebo neobvyklá místní jména jsou seřazena v abecedním hesláři, který je rozdělen do tří podkapitol podle toho, zda se jedná o posměšná oikonyma, jež lze i v současnosti najít na mapě, nebo posměšná místní jména, jejichž název byl v průběhu let změněn právě kvůli mylné lidové etymologii a nežádoucím konotacím, či

o posměšná oikonyma, která již zanikla. U každého místního jména je popsáno, kde se daná obec či vesnice nachází, z jakého roku pocházejí první písemné doklady a co daný název znamená. Pevnou strukturu heslového odstavce tedy tvoří současný název oikonyma, jeho zeměpisné určení, první písemné zmínky a výklad jména. U přejmenovaných místních jmen je uvedena ještě původní podoba názvu.

Závěrečné shrnutí ve formě tabulky přináší přehled motivací pojmenování posměšných místních jmen a zároveň zařazení do jednotlivých vztahových modelů podle Šrámkovy modelové klasifikace místních jmen. Oikonyma jsou v tabulce řazena abecedně, přičemž ta přejmenovaná jsou zde uvedena pod svým původním názvem. Poznatky vycházející z této tabulky představují dva grafy, které tvoří přílohu práce. V závěru jsou tyto výsledky okomentovány.

3 Onomastika

Pojmem onomastika se označuje nauka o vlastních jménech. Věda, která byla v minulosti neprávem opomíjena, má dnes rovnocenné místo mezi ostatními obory, neustále se rozvíjí a je důležitou součástí lingvistiky.

Předmětem onomastického výzkumu jsou tedy vlastní jména (onyma, propria). Jsou to jazykové (lexikální) jednotky, které v protikladu ke jménům obecným (apelativům) na nepojmové bázi pojmenovávají komunikativně individualizované objekty (Šrámek, 1999, s. 11).

Soubor všech vlastních jmen daného jazyka, dané společnosti, daného vývojového období apod. se označuje termínem onymie. K tomuto pojmu, terminologicky ustálenému až v 60. letech, se dospělo v souvislosti s výzkumem těch vlastností souborů proprií, jimiž se odlišují od apelativ (Šrámek, 1999, s. 51–52).

3.1 Historie české onomastiky

Onomastika byla dlouhou řadu let chápána jako pomocná věda historická a teprve postupně začala být v českých podmínkách hodnocena jako relativně samostatná disciplína jazykovědy. Podobně jako samotné pojetí onomastiky doznala v průběhu let změn i metodologie využití toponymických dokladů ke stanovení chronologie osídlení českých zemí.

K intenzivnějšímu studiu vlastních jmen začalo v českých zemích docházet v 19. století, v době národního obrození, kdy ve společnosti silně vzrůstá zájem o jazyk, historii a kulturu českého národa. Užívání českých jmen je v té době chápáno jako výraz vlastenectví. V souladu s tehdejší postavením onomastiky se vlastním jménům věnovali vedle jazykovědců především historici (Harvalík, 2004, s. 17). Jako vědecký obor se proto onomastika u nás začala vytvářet teprve na zlomu 18. a 19. století. Relativní samostatnosti v rámci lingvistiky však dosáhla až v polovině 20. století (Šrámek, 2007, s. 377).

Novou etapu v české onomastice představoval slovník Antonína Profouse *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny I–V* (1947–1960), který začal vycházet krátce po druhé světové válce. Toto dílo se stalo materiálovým východiskem pro další studium vlastních jmen. V roce 1959 získala onomastika organizační základnu

vznikem Místopisné komise a onomastického pracoviště ČSAV, které se stalo od roku 1969 součástí Ústavu pro jazyk český.

V 60. letech byla vytvořena i základní díla antroponomastická (J. Beneš: *O českých příjmeních*, 1962, J. Svoboda: *Staročeská osobní jména a naše příjmení*, 1964). Od té doby se začíná také formovat česká onomastická škola, která sdružuje jazykovědce, historiky, archiváře, geografy a vlastivědné pracovníky.

V 70. a 80. letech vychází slovník Ladislava Hosáka a Rudolfa Šrámka *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I, II* (1970, 1980). V té době byl také ukončen anketový soupis pomístních jmen na našem území, jenž představuje materiálovou základnu pro zpracování slovníků pomístních jmen z Čech, Moravy a Slezska (na Moravě 200 000 pomístních jmen, v Čechách 500 000 pomístních jmen). V posledních desetiletích se onomastický výzkum soustřeďuje na onomastickou teorii, antroponymii, toponymii a nová témata (především na chrématonymii a literární onomastiku).

O rozvoj onomastické teorie se zasloužil především Rudolf Šrámek svým *Úvodem do obecné onomastiky* (1999). Při studiu vlastních jmen uplatňuje principy funkčního strukturalismu, sleduje onymii jako celek a odhaluje systémové zákonitosti propriální sféry jazyka. Mezinárodní uznání mu přinesly jeho práce o modelu a systému v toponomastice, o onymickém příznaku atd. (Šindelářová, 2004, s. 15–16).

3.2 Osobnosti české onomastiky

Za zakladatele české onomastiky se považuje František Palacký (1798–1876). Právě Palacký byl jedním z prvních, kdo pro své historické práce používal i svědectví místních jmen. Výsledky svých toponomastických výzkumů publikoval ve studii *O jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologický místních jmen československých* (1834). Nejdůležitější toponomastickou prací Palackého je však jeho *Popis království českého čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, měst, městeček a vesnic, někdejších hradův a tvrzí, též samot a zpustlých osad mnohých v zemi české* (1848). Na základě dlouholetého a podrobného zkoumání starých pramenů toto dílo kodifikovalo české podoby místních jmen, zvláště těch, která byla předtím v mnoha případech zapomenuta či překroucena. Tato práce zůstává do dnešních dnů jednou ze základních pomůcek badatelům z řad onomastiků i historiků.

K rozvoji české onomastiky přispěl i historik a někdejší moravský zemský archivář Vincenc Brandl (1834–1901). Jeho vrcholnou prací je studie *Rozpravy o jménech topických* (1885), v níž formuloval řadu zásadních myšlenek. K nejvýznamnějším z nich patří názor, že jména se na sebe v průběhu času kladou jako geologické vrstvy podle toho, jak se v zemi střídaly jednotlivé národy. Pozornost věnoval také keltským jménům, toponymům tvořených ze jmen národů a kmenů, patronymickým místním jménům a všeobecným poznatkům k výkladu topických jmen včetně jejich stáří a změn. V neposlední řadě se zabýval i přejímáním jmen z němčiny do češtiny a naopak (Harvalík, 2004, s. 17–19).

Dalším významným historikem, který sehrál podstatnou roli v české onomastice, je August Sedláček (1843–1926). Do našeho podvědomí pronikl především ve spojitosti s jeho velkolepým dílem *Hrady, zámky a tvrze Království českého* (1882–1927). Dílo je rozděleno do patnácti svazků a popisuje celkem 415 hradů, 117 zámků a 2423 tvrzí. Každý svazek líčí jednotlivé kraje Čech mimo Chebska, které Sedláček do své práce nezařadil, neboť až do roku 1725 nenáleželo k Českému království. Lokality, jimž se zde věnuje, jsou zachyceny pro období přibližně od poloviny 13. století až do počátku 17. století. S tímto dílem úzce souvisí i objemný *Místopisný slovník historický Království českého* (1895–1908), který obsahuje popis prakticky všech sídel v Čechách (města, vesnice, kláštery, hrady, zámky atd.), přičemž hrady dále doplňuje celá řada statí a článků, do nichž Sedláček vkládal nové výsledky svých vědeckých bádání (Musil, Úlovec, 1984, s. 8). Ve 20. letech 20. století pak vedle syntézy *O starém rozdělení Čech na kraje* (1921) napsal i několik dalších knižních publikací, které byly jeho dávnými záměry, jež se mu podařily dovést na sklonku života ke konci, tedy ke knižnímu vydání. Například jen o rok dříve vyšla *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy* (1920), což je dodnes nepřekonaný soubor s evidencí pramenných dokladů pomístních jmen v Čechách ve 13.–18. století (Šimůnek, 2018). Sedláčkův život a jeho práci lze poznat v díle *Paměti z mého života* (1924), do něhož přispěla i jeho druhá žena Tereza, rozená Barcalová. O významnosti Sedláčkovy osobnosti svědčí také fakt, že byl na počátku 80. let založen Klub Augusta Sedláčka. Jedná se o sdružení zájemců o panská sídla. První svazek Ročenky Klubu vyšel roku 1984 a její úvodní článek byl věnován právě Sedláčkovi (Karel, 2016, s. 33–34).

V 60. letech vznikají práce, které patří v české onomastice k nejvýznamnějším. Jedním z autorů těchto děl je například Antonín Profous (1878–1953). Jeho spis *Místní*

jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny (1947–1960) se stal nenahraditelným pramenem pro onomastické badatele. Tento pětisvazkový slovník obsahuje celkem 15 500 českých i německých jmen pro 12 683 sídla, a to i zaniklá (Šrámek, 2007, s. 406).

Snad nejznámější osobností české onomastiky je však bezpochyby Vladimír Šmilauer (1895–1983). Jeho první onomastickou prací byl *Vodopis starého Slovenska* (1932). Poté následovaly další texty jako *Osídlení Čech ve světle místních jmen* (1960), *Úvod do toponomastiky* (1963) a *Příručka slovanské toponomastiky* (1970). Šmilauer bývá označován za zakladatele české onomastické školy. Zasloužil se také o založení onomastického časopisu (Bahenská, 2008, s. 34). Od roku 1964 působil jako předseda Místopisné komise ČSAV, která byla pokračovatelkou Místopisné komise založené roku 1913 při České akademii věd a umění, jež měla za úkol sebrat a vědecky zpracovat všechny zeměpisné názvy. Díky Šmilauerově úsilí také vzniklo v roce 1962 v tehdejší Slovanském ústavu ČSAV onomastické pracoviště Místopisné komise ČSAV, jehož hlavním úkolem bylo shromáždění pomístních jmen z území Čech. V roce 1969 se převedlo do Ústavu pro jazyk český jako onomastické oddělení. Šmilauer se též stal členem onomastické komise při Československém komitétu slavistů, která se založila 18. 12. 1959 právě z podnětu Místopisné komise ČSAV. Roku 1961 byl dokonce zvolen stálým zástupcem za Československo v Mezinárodním komitétu onomastických věd v Lovani. Rovněž Šmilauerovou zásluhou se slovanské onomastice dostalo pevného terminologického základu, když svým spoluautorstvím napomohl ke vzniku práci *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky*. Je i autorem dnes běžného pojmu onymum (vlastní jméno) (Olivová-Nezbedová, 1995, s. 21–24).

3.3 Onomastické časopisy

První čistě onomastický časopis na světě začal vycházet roku 1913 ve Švédsku: *Namn och Bygd* (Jméno a krajina) s podtitulem *Časopis pro nordickou toponomastiku*. Byl omezený jen na místní bádání a psaný převážně švédsky.

Časopis mezinárodního rázu vytvořil roku 1925 v Mnichově německý filolog Joseph Schnetz. Jmenoval se *Zeitschrift für Orstnamenforschung*. Titul byl od čtrnáctého ročníku změněn na *Zeitschrift für Namenforschung*. Zanikl za války roku 1943.

Roku 1947 začal Albert Dauzat vydávat v Paříži časopis *Onomastica*, který se však dočkal pouze dvou ročníků a od roku 1949 jej nahradila *Revue internationale d'Onomastique*.

V Německu roku 1949 začal lingvista Hans Krahe spolu se slavistou Ernstem Dickenmannem vydávat časopis *Beiträge zur Namenforschung*, který vychází dodnes.

V Belgii byl roku 1950 založen časopis *Onoma*. Poté následoval po světě vznik dalších periodik: roku 1952 revue řecké onomastiky *Onomata*, roku 1953 orgán American Name Society *Names* a od roku 1955 vychází v Polsku časopis *Onomastica*, který se zaměřuje i na ostatní onomastiku slovanskou a světovou (Šmilauer, 1963, s. 14–16).

Jediným českým časopisem zabývajícím se problematikou vlastních jmen je *Acta onomastica*, který vydává Ústav pro jazyk český. Založen byl v roce 1960 jako Zpravodaj Místopisné komise ČSAV. Vychází jedenkrát ročně a přispívají do něj domácí i zahraniční autoři. Příspěvky bývají otištěny nejčastěji v jazyce českém, slovenském, polském, ruském, německém a anglickém. Publikují v něm nejen lingvisté, ale i vědci z jiných oborů (Ústav pro jazyk český, 2013). Od vydání prvního ročníku časopis několikrát změnil svůj název. Nejprve to byl Zpravodaj Místopisné komise ČSAV (1960–1982), poté Onomastický zpravodaj ČSAV (1983–1992), dále jen Onomastický zpravodaj (1993–1994) a od roku 1995 má své nynější jméno *Acta onomastica*. Časopis je druhý nejstarší ze čtyř, které se vydávají ve slovanských zemích (v Polsku vychází již zmíněné periodikum *Onomastica*, v Chorvatsku *Folia Onomastica Croatica* a v Rusku *Voprosy onomastiki*) (Harvalík, 2010, s. 30–31).

3.4 Dělení onomastiky

Autoři jednotlivých onomastických publikací nahlíží na dělení této lingvistické disciplíny odlišně.

Šmilauer (1963, s. 6) například vyděluje pouze dva hlavní oddíly onomastiky:

1. Antroponomastiku – nauku o vlastních jménech lidských a
2. Toponomastiku – nauku o vlastních jménech zeměpisných (geografických).

Šrámek (1999, s. 16) rozlišuje podle druhové povahy onymických objektů tři velké plány:

1. Geonymický – zahrnuje všechny třídy toponym, tj. jména onymických objektů na povrchu země (a geomorfologických útvarů pod ním), a kosmonym, tj. jména nebeských těles a útvarů na nich.
2. Bionymický – zahrnuje antroponyma, pseudoantroponyma a zoonyma, tj. jména živých (nebo jakoby živých) onymických objektů = bytostí.
3. Chrématonymický – zahrnuje vlastní jména pro objekty, jevy a vztahy vzniklé lidskou činností (společenskou, kulturní, ekonomickou, politickou apod.).

Pleskalová (2012–2018) se v klasifikaci shoduje se Šrámekem, pouze místo geonymického plánu uvádí nauku o abionymech, kterou dále dělí na toponomastiku (nauku o toponymech), a tu pak ještě člení na oikonomastiku (nauku o vlastních jménech místních) a anoikonomastiku (nauku o pomístních jménech).

4 Toponomastika

Toponomastika je, jak již bylo řečeno, jazykovědná disciplína onomastiky zabývající se zeměpisnými jmény, toponymy (někdy se užívá i termín geonymum). Toponyma lze přesněji definovat jako vlastní jména pozemských objektů, které leží v krajině a jsou kartograficky zachytitelné v mapových dílech. Řidčeji mohou zahrnovat ještě názvy mimozemských objektů, tzv. kosmonym, tj. jména galaxií, planet, hvězd, umělých kosmických těles atd. Toponyma patří do nadřazené třídy abionym, tedy vlastních jmen neživých objektů a jevů.

Ze slovnědruhového hlediska se jedná vždy o substantiva, i když svou formou mohou zeměpisná jména ukazovat na jiný původ, např. adjektivní (pole zvané *Dlouhé*), číslovkový (pozemky *Trojí*, *Osmý*) nebo mají podobu víceslovného pojmenování (*Velká obecní pastva*). Hlavní funkcí toponym je jednoznačně pojmenovat konkrétní objekt, tedy funkce pojmenovací, nominační, a odlišit ho od ostatních objektů dané třídy, tj. funkce identifikační, individualizující, diferenciací.

První toponyma vznikala na základě nepropriálních pojmenování, která umožňovala charakterizovat a tím i identifikovat příslušný objekt. V nejstarších dobách dostávaly jména především důležité orientační body v krajině (řeky, hory, kopce). Pojmenovávaly se buď přímo, nebo přeneseně na základě metafory či metonymie (např. území Morava v České republice bylo pojmenováno po stejnojmenné řece) (Pleskalová, 2012–2018).

4.1 Dělení toponomastiky

Šmilauer (1963, s. 7–9) třídí zeměpisná jména do tří skupin:

1. Choronyma – jména dílů světa, oblastí, států, zemí, krajin, krajů, okresů (správních jednotek)
2. Toponyma – jména místní, tj. jména lidských sídlišť a jejich částí, obcí, osad, místních částí (samot, mlýnů, mysliven, hájoven, cihelen, hospodářských dvorů, loveckých zámků, turistických chat apod.), význačných staveb (hradů, kostelů, lékáren, hostinců), jednotlivých domů, ulic, náměstí, nábřeží, mostů, sadů atd.

3. Jména pomístní – ta Šmilauer člení do dalších šesti podskupin:
- a) hydronyma – jména vod, tj. moří, jezer, rybníků, bažin, studánek, pramenů, potoků, řek, průplavů, peřejí, vírů, brodů, vodních nádrží. Zabývá se jimi věda zvaná hydronomastika.
 - b) oronyma – jména tvarů členitosti povrchu zemského (terénních tvarů), tj. orografických celků, horských skupin, vrchovin, hor, pohoří, vrcholových tvarů (hřbety, sedla), úbočních a údolních tvarů, rovin, nížin, ostrovů a poloostrovů. Zabývá se jimi oronomastika.
 - c) jména traťová – jména pozemků, tj. parcel a shluků parcel, pozemkových tratí, zemědělských honů, pastvin, polesí (revírů), lesních oddělení a obor.
 - d) jména drobných přírodních útvarů – tj. jména skal a jeskyň.
 - e) jména jednotlivých předmětů – např. stromů památkově cenných nebo důležitých pro orientaci, božích muk, kapliček, pomníků a mohyl.
 - f) jména komunikací – tj. jména cest, železnic, přístavů atp.

Šmilauer se dále ještě také zmiňuje o možném rozdělení objektů pomístních jmen na přírodní, tedy daných přírodou, a na kulturní, které jsou pod vlivem člověka. Zároveň ale dodává, že v praxi se toto dělení neosvědčuje, protože bývá obtížné odlišit například přírodní jezero od umělého, a proto se tato klasifikace používá spíše jen jako pomocná.

Šrámek (1999, s. 163–164) člení zeměpisná jména na následující skupiny:

I. Toponyma

1. Oikonyma – vlastní jména pro osídlené objekty (včetně zpustlých), tj. vlastní jména domů, skupin domů, sídlišť, vsí, městeček, měst (urbonyma) a jejich (místních) částí, hradů, zámků, mlýnů, továren...
2. Anoikonyma – vlastní jména pro neosídlené objekty, klasifikuje je dále na:
 - a) hydronyma – vlastní jména pro mokřady, bažiny, prameny, potoky, řeky, jezera, rybníky, vodní nádrže, moře, oceány, zálivy, kanály, mořské proudy, vodopády, soutoky atd.

- b) oronyma – vlastní jména pro vertikální členění zemského povrchu, tj. vyvýšeniny, hůrky, kopce, hory, skály, výčnělky, vrcholy, skalní stěny, srázy, úbočí, sedla, průsmyky, horstva, doliny, jámy, jeskyně, roviny atd.
- c) agronyma – vlastní jména pro ekonomicky (obvykle agrotechnicky) využívané plochy, např. vlastní jména pro pole, skupinu polí, lány, louky, lesy, pastviny, vinice, chmelnice, konopná pole apod. Lze sem přiřadit i vlastní jména pro zemi ještě neobdělanou, pustou.
- d) hodonyma – vlastní jména pro komunikační spoje, tj. stezky, polní cesty, cesty se speciálním účelem, silnice, staré obchodní, vojenské, poutní cesty; vlastní jména pro zařízení spojená s cestami a cestováním, např. mosty, lávky, železnice, letiště, přístavy, mola atd¹.
- e) choronyma – vlastní jména pro části zemského povrchu, které nejsou pojmenovány anoikonymicky. Šrámek dále rozlišuje, zda se jedná o části vzniklé:
 - přirozeně – vlastní jména pro pouště, regiony, světadíly atd.
 - lidskou činností – vlastní jména pro země, státy, sdružení zemí, států, pro kraje, regiony, okresy nebo jiné administrativní celky, národní parky apod.

II. Kosmonyma (astronyma)

1. Vlastní jména galaxií, planet, hvězd, hvězdokup atd.
2. Vlastní jména geonymických objektů na planetách, hvězdách a jiných nebeských tělesech;
3. Vlastní jména umělých kosmických těles.

David a Mácha (2014, s. 15–16) se při klasifikaci zeměpisných jmen zmiňují ještě o další samostatné skupině, která se vyčleňuje v posledních zhruba třiceti letech,

¹ Zde Šrámek upozorňuje na nejednoznačnost zařazení některých vlastních jmen (např. *Suezský průplav* lze brát jako vodní objekt, tedy hydronymum, ale zároveň i jako dopravní tepnu, tedy hodonymum).

urbanonymech, což jsou názvy objektů majících městský charakter, tedy pojmenování ulic, náměstí a veřejných prostranství. Někteří autoři je řadí k pomístním jménům jako podskupinu hodonym, jiní je vnímají jako toponyma svou povahou bližší místním jménům, případně jako toponyma na pomezí místních a pomístních jmen.

5 Klasifikace místních jmen

Místní jména lze třídit podle různých kritérií. Podrobný přehled jejich tehdejších členění podal už v roce 1957 polský lingvista Stanisław Rospond v díle *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna slowiańskich nazw geograficznych*. Česká místní jména se poprvé pokusil klasifikovat František Palacký v *Rozboru etymologickém místních jmen českoslovanských*.

Podle základů se místní jména dělila na názvy tvořené ze jmen osobních a věcných, přičemž osobní lze řadit abecedně, nebo podle způsobu tvoření a věcná buď také abecedně (členění F. Miklošiče), nebo podle významových kategorií (členění R. Trautmanna). Třídění podle slovtvorných prostředků představil již zmíněný S. Rospond. Místní jména tak vydělil na primární (obecná a osobní), odvozená a složená.

Ve své době nejlepší byla klasifikace V. Ertla, v níž navázal na Miklosichovy poznatky. V *Mluvnici české* tak předkládá dělení místních jmen podle významových skupin na jména vzniklá podle polohy, podle typu osady, podle majetníka apod. Toto třídění podrobně propracoval W. Taszycki v díle *Slowiańskie nazwy miejscowe*. Pro české poměry jej pak upravil J. Svoboda (Spal, 1961, s. 301; Šmilauer, 1960, s. 521).

5.1 Šmilauerova klasifikace místních jmen

Soustavu českých místních jmen předložil Vladimír Šmilauer v roce 1960 v pátém svazku *Místních jmen v Čechách*. V mnohém koresponduje s již zmíněným Ertlovým dělením. Naopak při porovnání s tříděním Taszyckého lze najít patrné rozdíly, na které i sám Šmilauer upozorňuje.

Podle toho, zda se jedná o místní jména se základem od obecných slov, osobních, anebo obyvatelských jmen, člení je Šmilauer do tří velkých skupin. Čtvrtou skupinu pak tvoří dodatky k této soustavě, tedy jména, která nelze zařadit do předcházejících tří kategorií.

Zjednodušeně se dá jeho klasifikace vyjádřit následujícím způsobem:

- I. Obecná slova – jedná se o obecná (apelativní) slova, z nichž vznikají místní jména přímo. Tato skupina se dále člení podle toho, zda je základem místního jména substantivum, adjektivum, verbum, anebo věta:

1. Substantivní základ

- a) Země
- b) Vody
- c) Rostlinstvo
- d) Zvířectvo
- e) Tělo lidské a zvířecí
- f) Věci lidského života
- g) Ostatní

2. Adjektivní základ – jedná se většinou o jména vod, hor i poloh

- a) Poloha
- b) Rozměry
- c) Tvar
- d) Rychlost
- e) Smyslové vjemy
- f) Stáří
- g) Vlastnosti a stavy lidí
- h) Hodnocení

3. Slovesný základ

- a) Slovesná adjektiva
- b) Slovesná abstrakta
- c) Analogické tvoření ze sloves

4. Větná jména – rozlišují se práci (př. *Bůhzdář*) a varovná (př. *Hled'sebe*)

II. Osobní jména – z osobních jmen mohou místní jména vznikat čtyřmi způsoby: významovou změnou beze změny formy, přivlastňovacími příponami (*-ov, -ová, -ín, -ina, -iny, -yně, -ka*), skládáním (se slovy **-ves** a **-hrad**), anebo obyvatelskými příponami (*-ice, -ovice, -any*). V této skupině je osm podskupin, které se ještě dále dělí:

- 1. Složená osobní jména
- 2. Osobní jména z jiných jmen osobních (obecných a národních)
 - a) Jména národní
 - b) Jména stavu a povolání
 - c) Jména příbuzenská, věkové vrstvy

- d) Charakteristiky (přezdívky)
 - 3. Osobní jména ze jmen obecných neosobních (ev. z vlastních místních)
 - a) Fyziografie
 - b) Rostlinstvo
 - c) Zvířectvo
 - d) Tělo lidské a zvířecí
 - e) Věci lidského života
 - f) Ostatní obory
 - 4. Osobní jména z adjektiv
 - a) Adjektiva prostá a s předponami
 - b) Adjektiva odvozená příponami
 - c) Adjektivní číslovky
 - 5. Osobní jména ze sloves a citoslovcí
 - a) Tvoření příponou nulovou
 - b) Imperativy
 - c) Přechodník přítomný pasivní
 - d) Příčestí minulé činné
 - e) Příčestí trpné
 - f) Tvoření z citoslovcí
 - 6. Cizí jména
 - a) Biblická jména
 - b) Ostatní světecká jména
 - c) Německá jména
 - d) Příjmení
 - 7. Deminutiva, hypokoristika a jiná odvozená ze jmen skupin 1.–6.
 - 8. Nejasná osobní jména
- III. Obyvatelská jména – sem Šmilauer řadí místní jména vzniklá ze jmen obyvatelských pouhou tvaroslovnou změnou, přechodem k neživotnosti (př. *Češi – Čechy*). Tato skupina se dělí na jména tvořená z obecných jmen osobních a neosobních:

1. Z obecných jmen osobních
 - a) Jména národní
 - b) Stav a povolání
2. Z obecných jmen neosobních
 - a) Země
 - b) Vody
 - c) Rostlinstvo
 - d) Zvířectvo
 - e) Věci lidského života
 - f) Adjektivní a slovesné názvy

IV. Dodatky

1. Přejatá jména neněmecká
2. Přejatá jména německá
3. Jména nejasná a do soustavy nepojatá

(Šmilauer, 1960, s. 521–642).

5.2 Šrámkova modelová klasifikace místních jmen

Etymologický přístup nahradila v 60. letech modelová analýza, kterou pro toponyma vypracoval Rudolf Šrámek. Na jeho práci také později navázala Jana Pleskalová pro klasifikaci pomístních jmen. Od etymologického přístupu se modelová metoda liší hlavně tím, že se zaměřuje na fungování toponyma v celém systému jmen a na vztahový model, konkrétně vyjádřený v rovině slovotvorné. Modelovou analýzu lze přitom aplikovat na jakýkoliv jazykový materiál (David, Rous, 2006, s. 14).

Pod pojmem „model“ rozumíme „typ pojmenovacího a slovotvorného aktu, podle něhož jména v toponymii a v jazyce vůbec existují, nově vznikají, a podle něhož jsou uživateli jazyka chápána“. „Vztahový model“ vyjadřuje „základní vztah pojmenovatele nebo uživatele jazyka (zde v daleko menší míře) při tvorbě jména nebo při jeho užívání k objektivní realitě, kterou je nutno pojmenovat nebo která je jménem identifikována“. Vztah pojmenovatele k pojmenovávanému objektu je dán čtyřmi obsahově sémantickými kategoriemi, které se dají vymežit zájmeny: „kde“, „kdo, co“,

„jaký, -á, -é, jací“ a „čí“. Těmito čtyřmi kategoriemi je vymezena síť vztahových modelů české a slovanské toponymie (Šrámek, 1972, s. 307–308).

Vztahové modely vyjadřují ve vztahu k pojmenované realitě tři obecné sémantické kategorie: „popis a charakteristika“, „okolnosti“ a „přivlastnění“. Napříč tímto dělením prochází kategorie životnosti a neživotnosti. Každá z těchto skupin umožňuje větší či menší variování. Jednotlivé druhy vztahových modelů se mohou navzájem kombinovat, což je velmi časté hlavně u anoikonym (Šrámek, 1999, s. 37).

5.2.1 Vztahový model „kde“ (lokalizující)

A. Životný objekt – pojmenovanými oikonymickými objekty jsou lidé, kteří sídlo založili nebo v něm bydlí. Motiv má podobu: „kde jsme, kde bydlíme, kde jsme se usadili“. Může být ale i vybrán od souseda: „oni bydlí tam, kde...“. Tímto principem se dodnes tvoří např. přezdívky obcí.

1. **-any**

- a) Terén (př. *Vysočany*),
- b) Půda (př. *Mokřany*),
- c) Voda (př. *Říčany*),
- d) Rostlinstvo (př. *Borovany*),
- e) Zvířectvo (př. *Blšany*),
- f) Rozmanité věci (př. *Sedlčany*);

2. **-ice, -ovice** – tato oikonyma jsou vždy plurálová (př. *Zábrdovice*);

3. „odkud přišli“ – tento motiv je důležitý zejména při studiu migrace obyvatelstva (př. *Osvětimany*). Řadí se sem i oikonyma od jmen etnických (př. *Němčany*).

B. Neživotný objekt – je pojmenován podle toho, „kde leží“, „kde to je“

1. Typ „předložka + jméno“ – vyskytuje se hlavně v anoikonymii, v oikonymii jen zřídka. Patří sem oikonyma vzniklá transonymizací jmen hospod (př. *U Bílé labutě*).

2. Typ „předpona + jméno“ – má velmi nízkou frekvenci a je rozložen jen na starších osídlených územích (př. *Podobora*).

3. Typ „předpona + jméno + přípona“ – velmi častý a stále produktivní typ. Jednoznačně nejčastějším topoformantem² je *-í* (př. *Vrchlabí*).
4. Lokalizující motiv „tam, kde je“ – mají jej oikonyma vzniklá transonymizací především hydronym (př. *Bystřice*)

(Šrámek, 1999, s. 38–40).

5.2.2 Vztahový model „kdo, co“

A. Životný objekt – patří sem oikonyma motivovaná tím, „kdo nebo čím obyvatelé sídla jsou nebo byli“. Vznikají tak dvě velké skupiny jmen obsahující ještě další podskupiny:

1. Jména vyjadřující povolání, zaměstnání
 - a) *-ary, -áry* (př. *Štítary*),
 - b) *-áře* (př. *Lnáře*),
 - c) jména zakončená na *-áry* i *-áře* (př. *Dehtáry/Dehtáře*),
 - d) *-níky* (př. *Bobrovníky*),
 - e) *-nice* – vždy u plurálových oikonym, u nichž lze předpokládat existenci podoby na *-níky* (př. *Sokolnice*),
 - f) *-e* (př. *Rataje*),
 - g) některá jména složená (př. *Mydlovary*).
2. Jména vyjadřující sociální stav a postavení
 - a) se zakončením na *-i* – značně ojedinělý typ (např. *Mlatci*),
 - b) se zakončením na *-y* (př. *Žebráky*).

B. Neživotný objekt – patří sem oikonyma, která přímo pojmenovávají to, po čem se ptá pojmenovací motiv „co zde (tam) je (bylo, bude)“. Jedná se o stále produktivní typ (př. *Bláto*)

(Šrámek, 1999, s. 40–42).

² Toponymický formant (topoformant) slouží k jazykovému ztvárnění jména jako celku s přihlédnutím k příslušnému vztahovému modelu a slovtvorným zákonitostem národního jazyka (Šrámek, 1976, s. 114).

5.2.3 Vztahový model „jaký, jací“, „za jakých okolností“

- A. Životný objekt – pojmenovací motiv poukazuje na vlastnosti zakladatelů nebo obyvatel osídleného místa. Vznikají tak ironizující (přezdívková) jména obyvatelská, která dali sídlu zpravidla sousedé. Všechna tato oikonyma mají podobu kompozit. Jména lze ještě dále dělit podle slovnědruhového původu svých komponentů (př. *Neznabohy* – verbum + substantivum).
- B. Neživotný objekt – oikonyma v této skupině vznikla na základě pojmenovacího motivu odrážejícího určitou vlastnost. Propriem se tak daný objekt kvalifikuje podle jeho nějaké (zpravidla) vnější vlastnosti. Patří sem následující typy:
1. Od původu neodvozená adjektiva (př. *Lysá*).
 2. Odvozená adjektiva
 - a) **-á** (př. *Dubá*),
 - b) **-ov-á** (př. *Buková*),
 - c) **-ov-é** (př. *Jedlové*),
 - d) **-ov-ý** (př. *Dubový*),
 - e) **-n-á** (př. *Kamenná*),
 - f) **-n-é** (př. *Hlinné*),
 - g) **-n-ý** (př. *Rohozný*),
 - h) oikonyma se jmennými podobami adjektiv: **-n-o** (př. *Březno*).
 3. Substantivizovaná adjektiva – tento typ se uplatnil zejména u původních hydronym, z nichž vznikla oikonyma pro osady náležející k daným řekám a potokům.
 - a) **-(n)ice** (př. *Olešnice*),
 - b) **-(ov)ec** (př. *Bystřec*),
 - c) **-(e)n-ec** (př. *Bzenec*).
- C. Podtyp motivu „za jakých okolností“ – tvoří samostatnou skupinu. Oikonyma, která do ní patří, podávají informace o okolnostech, jež vedly k založení sídla apod. Například:
1. Okolnosti způsobu dobývání půdy (př. *Polom*),
 2. Právní okolnosti spojené se získáním místa k založení sídla (př. *Bezpráví*),
 3. Způsob vymezení hranic (př. *Ochoz*),
 4. Jisté ekonomicky zvýhodňující právní okolnosti (př. *Zvole*),

5. Poukaz na úspěšnost/neúspěšnost (př. *Hladov*),
6. Poukaz na nebezpečí (př. *Hled'sebe*)

(Šrámek, 1999, s. 42–45).

5.2.4 Vztahový model „čí“

Privlastňovací vztah „čí“ vyjadřuje jeden z nejstarších a nejrozšířenějších propriálně pojmenovacích motivů, který se vyskytuje v toponymích všech jazyků světa.

A. „Čí lidé“

1. Typ „osobní jméno = oikonymum“ – tento typ je doložen zřídka a není v češtině produktivní (př. *Myslík* – vyjadřuje, že ves osídlil Myslík se svými lidmi, usadil se tam se svou rodinou).
2. Typ „osobní jméno v plurálu = oikonymum“ – relativně starý typ jmen (př. *Diváky*).
3. Typ „osobní jméno + oikonymický formant **-(ov)ice**“ – oikonyma vzniklá tímto způsobem patří k nejpočetnějším v češtině a polštině, hojná jsou i v ukrajinštině. Jejich vnitřní členění se řídí podle osobního jména, které tvoří základ daného oikonyma:
 - a) přípona **-(ov)ice** je spojena s lexikálně dvoučlenným komponovaným osobním jménem (př. *Bohumilice* k Bohumil);
 - b) přípona **-(ov)ice** je spojena se zkrácenou, hypokoristickou nebo deminutivní podobou některého z osobních jmen komponovaných (př. *Bohunice*);
 - c) přípona **-(ov)ice** je spojena s jednoduchým osobním jménem, které je deapelativního původu (př. *Černíkovice*).
4. Oikonymum odvozené příponou **-(ov)ice** od apelativního pojmenování osoby (př. *Opatovice*).
5. Oikonymum s příponou **-any** – u motivu posesivity se vyskytuje zřídka (př. *Sekyřany*).

B. „Čí majetek“

1. Typ „*Myslík, Šach*“ – vyjadřuje majetek Myslíkův, Šachův.
 2. Různé podoby osobních jmen + přivlastňovací přípona **-jč** – tato skupina se dále člení podle typu formální struktury základového osobního jména:
 - a) se sufixem **-jč** (př. *Jaroměř* – znamená majetek Jaroměřův);
 - b) se sufixem **-ja** – u ojedinelých oikonym, v nichž je motivický vztah posesivity vázán na objekt ženského rodu, a oikonymum má proto také ženský rod (př. *Vidče*).
 3. Topoformant **-ov** – jedná se o nejčastější příponu, kterou se vyjadřuje posesivní motiv. Pomocí tohoto topoformantu se oikonyma odvozují:
 - a) z hypokoristik a deminutiv (př. *Bojanov*),
 - b) z jednoduchých osobních jmen (př. *Rohov*),
 - c) z osobních jmen cizího původu (př. *Veněřov*).
 4. Oikonyma odvozená od apelativních jmen osob formantem **-ov**, jde-li o vztah k světské nebo církevní vrchnosti (př. *Biskupov*).
 5. Ženská podoba formantu **-ova** – uplatnila se pouze na určitých areálech (př. *Machova Lhota*).
 6. Topoformant **-in** (př. *Mysletín*).
 7. Formant **-ina** (př. *Všemina*).
 8. Formant **-ka** – v oikonymii se uplatňuje jen zřídka, je typický spíše pro anoikonymii (př. *Baška*).
 9. Formant **-ství** – k vyjádření posesivity je využit jen ojedinele (př. *Opatství*).
 10. Topoformant **-ovec** – také typický spíše pro anoikonymii, oikonym tohoto typu existuje jen málo (př. *Albertovec*).
 11. Topoformant **-yně** – nelze vždy jednoznačně interpretovat jako posesivní, jelikož základem nemusejí být vždy antroponyma (př. *Choryně*).
 12. Oikonyma německého původu (př. *Varnsdorf*).
- C. Honorifikující motiv – vyvinul se z motivu posesivního. Jeho využití je charakteristické zejména pro politickou činnost společnosti, a proto často nemají jména takto vzniklá ani dlouhého trvání (př. *Gottwaldov*). Honorifikující motiv se

projevuje především u jmen ulic, veřejných prostranství, budov, organizací, řádů
aj.

(Šrámek, 1999, s. 45–49).

6 Abecední heslář netradičních místních jmen

Abecední heslář obsahuje 71 českých a moravských posměšných oikonym, jež jsou řazena abecedně a rozdělena do tří podkapitol na existující (39 oikonym), přejmenovaná (20 oikonym) a zaniklá (12 oikonym). Heslový odstavec má pevně danou strukturu, kterou tvoří současný název oikonyma, jeho zeměpisné určení, první písemné zmínky a výklad daného názvu. Pouze u dvou místních jmen (*Šukačka* a *Malá Lípa*) se nepodařilo zjistit, z jakého roku pocházejí o nich první písemné doklady. U některých se naopak povedlo získat i více informací (např. různé varianty názvu nebo u několika zaniklých místních jmen dataci jejich zániku). Přejmenovaná oikonyma obsahují navíc ještě údaj o svém původním názvu.

6.1 Posměšná oikonyma

Bosonohy

Bosonohy (německy *Barfuss*) jsou městskou částí na jihozápadě města Brno. První písemná zmínka pochází z roku 1237. Pojmenování *Bosonohy* je přezdívkou pro lidi bosonohé, kteří chodí bosí. Jméno je však možno chápat i jako „*místo, kde bylo potřeba přejít bosou nohou, tedy místo mokřinaté a vlhké*“ (Hosák, Šrámek, 1970, s. 100).

Brloh

Pojmenování *Brloh* nesou celkem dvě obce (první v okrese Český Krumlov, druhá v okrese Pardubice) a dvě vesnice (v okrese Písek a v okrese Louny). Poprvé jsou písemně doloženy v průběhu 13. a 14. století. Jméno dostaly od svých sousedů buď podle špatné výstavnosti a zařízení chalup, nebo kvůli zlé povaze zdejších obyvatel, protože vzniklo z obecného substantiva „*brloh*“ (Profous, 1947, s. 175–176).

Čunín

Čunín je částí města Konice v okrese Prostějov. První písemná zmínka pochází z roku 1351 (podoba *Czvnyin*). Název vznikl připojením přivlastňovací přípony *-ín* k osobnímu jménu *Čuně*, pocházejícímu z apelativa „*čuně*“ („*krmník*“) (Hosák, Šrámek, 1970, s. 167).

Dědkov

Dědkov je částí obce Blížkov, nacházející se 10 km severozápadně od Velkého Meziříčí. První písemné doklady pocházejí z roku 1556. Název vsi vznikl připojením přivlastňovací přípony **-ov** k osobnímu jménu *Dětek*, *Dietek* (od apelativa „*dietko*“, tedy „*dítě*, *dítko*“) nebo k osobnímu jménu *Dědek*, od apelativa „*děd*“, tedy „*starý muž*“ (Hosák, Šrámek, 1970, s. 173–174).

Doupě

Obec *Doupě* se nachází 6 km severně od Telče. První písemné zmínky se datují k roku 1678 (Hosák, Šrámek, 1970, s. 192). Název obce vznikl z apelativa „*doupě*“, ve staročestíně „*dúpě*“, tedy „*ves ležící v místě připomínající doupě, uzavřený důl*“. Jako každé místní jméno, prošlo i pojmenování *Doupě* menším vývojem (roku 1678 a 1718 *Doupie*, 1720 *Daupe*, 1751 *Daupie*, 1846 *Daupie/Daupě*, 1872 *Daupie/Doupě*) (Historie, ©2016).

Držkov

Obec *Držkov* leží v severních Čechách, 13 km od Jablonce nad Nisou. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1352, ale archeologické nálezy, které dokládají přítomnost osídlení, sahají do mnohem hlubší historie. Pojmenování *Držkov* prošlo v průběhu času menšími vývojovými změnami (roku 1352 *Dryzkow*, 1369 *Drzkow*, 1624 *Držkow*, 1654 *Zdržkov*, 1720 *Trschkow*, 1843 *Drschkow*, 1854 *Držkov*, 1939 *Drschke/Držkov*, 1945 *Držkov*). Jeho původ není jasně doložen. Tvrdí se, že zde provozoval svoji živnost jistý kovář *Držislav*, zkráceně *Držek*, po kterém bylo území pojmenováno (Historie obce Držkov, ©2018). Teorii, že je název obce odvozen z osobního jména *Držislav*, potvrzuje také Profous (1947, s. 427).

Držková

Obec *Držková* leží zhruba 20 km od Zlína. První písemná zmínka o ní pochází z roku 1391. Název nese podle svého zakladatele nebo prvního majitele *Držislava* a původně se označovala jako *Držkova Lhota*, přičemž *Držek* byla lidová zkrácená forma jména *Držislav* a Lhota vyjadřovala lhůtu, po kterou byla obec při svém vzniku oprostěna od placení daní. V písemných pramenech se objevují různé varianty názvu

od *Dršchkowa*, *Drštková*, až po *Drštková*³. Dochované pečetidlo, jež se používalo až do první světové války, nese ještě verzi jména *Drštková*. Až po vydání *Statistického lexikonu obcí* 14. dubna 1920 je obec správně nazývána jako *Držková* (Historie obce, ©2018).

Hlupice

Ves *Hlupice* (německy *Luppitz*) se nachází 11 km severovýchodně od Litoměřic. První zmínky o ní pocházejí z roku 1407. Název *Hlupice* znamená „ves lidí *Hlúpových*“, je tedy odvozen z osobního jména *Hlúp* nebo *Hlúpa*, což je odvozenina ze staročeského adjektiva „*hlúpý*“ („*hloupý*, *nerozumný*, *prostý*“) (Profous, 1947, s. 571–572).

Hlupín

Ves *Hlupín* leží v Jihočeském kraji, 8 km východně od Horažďovic. První písemné doklady o obci pocházejí z roku 1382. Pojmenování *Hlupín* vzniklo přivlastňovací příponou *-ín* z osobního jména *Hlúpa* (viz oikonymum *Hlupice*) a znamená „*Hloupův dvůr*“ (Profous, 1947, s. 572).

Hnátnice

Obec *Hnátnice* se nachází v blízkosti města Ústí nad Orlicí v Pardubickém kraji. Vznikla pravděpodobně na konci 13. nebo v průběhu první poloviny 14. století. Poprvé je doložena v roce 1364, v souvislosti s uváděním faráře ke zdejšímu kostelu. Název *Hnátnice* by mohl být odvozen od osobního jména *Hnát*, které však v době vzniku obce není doloženo. Pravděpodobnější je pojmenování podle místního potoka⁴ (*Hnátnický potok*), jenž podobou svého koryta připomínal „*hnát*“, a proto byl také tak nazván. Prokazatelné je, že německé jméno *Friedrichswald* nesouvisí s dobou vzniku obce, a nedokládá tak podíl německého obyvatelstva na jejím založení. Jde o uměle vytvořený název z doby, kdy žampašské panství patřilo jezuitům, kteří ves takto pojmenovali

³ Neporozuměním totiž došlo v lidové etymologii k dodatečnému spojení s apativem „*drštky*“ (Hosák, Šrámek, 1970, s. 199).

⁴ K této teorii se přiklání také Profous (1947, s. 647).

na počest Bedřicha (Fridricha) z Oppersdorfu, jenž jim Žampašsko v roce 1629 odkázal. Německý název se však v českém prostředí nikdy neujal (Historie Hnátnice, 2007).

Hněvanice

Hněvanice jsou částí obce Chyšky v okrese Písek. Nachází se asi 7 km severně od Milevska. První zmínky o vsi pocházejí z roku 1575. Jméno *Hněvanice* znamená „ves lidí *Hněvanových*“ (Profous, 1947, s. 573).

Hněvanov

Hněvanov (německy *Liebesdorf*) je částí obce Rožmitál na Šumavě v Jihočeském kraji. Nachází se zhruba 9 km jihozápadně od Kaplice. První písemné zmínky o vsi se datují k roku 1379. Pojmenování *Hněvanov* znamená „*Hněvanův dvůr*“ a utvořeno bylo podle starých místních jmen na *-ov* z osobního jména *Hněvan* (Profous, 1947, s. 573).

Hubojedy

Hubojedy jsou částí obce Mladějov, nacházející se 3 km východně od Sobotky. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1372. Pojmenování *Hubojedy* znamená „ves hubojedů, tedy lidí, kteří jedí rádi houby“ (Profous, 1947, s. 699).

Hubov

Ves *Hubov* je částí obce Nadějkov, ležící v okrese Tábor. První písemné zmínky se objevují již v roce 1384. Jméno *Hubov* vzniklo z příjmení *Huba*, které je doloženo už v roce 1381 (Schimon Huba, Simonis Hubae) a je odvozeno z apelativa „*huba*“ nebo z adjektiva „*hubatý*“ (Profous, 1947, s. 699).

Chlístov

Označení *Chlístov* lze na mapě najít hned několikrát. Nazývají se tak tři obce (v okresech Rychnov nad Kněžnou, Třebíč a Benešov) a sedm částí obcí (část obce Hoříčky, Kratušín, Nadějkov, Okrouhlice, Všelibice, část městyse Neustupov a část města Železný Brod). Jejich první písemné zmínky pocházejí ze 14. až 16. století. Pojmenování *Chlístov* představuje „*Chlístův dvůr*“. Toto příjmení je odvozeno ze staročeského apelativa „*chlíst*“

(„škrkavka“), které vzniklo expresivní změnou ze staročeského „hlíst“ („dešťovka, žížala, škrkavka“) (Profous, 1949, s. 12).

Krchov

Krchov je částí obce Petrovice ležící 14 km jihozápadně od Sedlčan. První zmínka o vsi pochází z roku 1497. Název *Krchov* znamená „*Krchův dvůr*“ a je odvozeno z osobního jména *Krch* (Profous, 1949, s. 397).

Kundelov

Kundelov je částí obce Budišov ležící v blízkosti Třebíče. První zmínky o vsi pocházejí z roku 1906. Název vznikl přivlastňovací příponou **-ov** k osobnímu jménu *Kundel*, jehož základ je ve staročeském „*chundel*“. Vesnice je nazvána po jistém Karlu Kundeliusovi, který zde žil (Hosák, Šrámek, 1970, s. 474).

Močedník

Obec *Močedník* leží 4 km severovýchodně od Kostelce nad Černými lesy. První písemná zmínka pochází z roku 1295. Od roku 1854 mělo jméno obce úřední podobu *Močidlník*, jež vznikla substantivizující příponou **-ík** z adjektiva „*močidlný*“, kterým se ve staročestíně označovalo mokré nebo bahnité místo. Název mohl být také odvozen od apelativa „*močidlo*“ znamenající ve staročestíně slovo „*kaluž*“, „*louže*“, „*močál*“ či „*bažina*“. Postupem času zaniklo ve jméně písmeno **-l-** ze souhláskové skupiny **-dln-**, aby se usnadnila výslovnost. U samohlásky **-i-** došlo k dialektové změně v **-e-** a od roku 1893 se obec úředně nazývá *Močedník*. Dnes je administrativní součástí obce Vítice (Profous, 1951, s. 117; Močedník, 2018).

Močerady

Obec *Močerady* se nachází v Plzeňském kraji, 9 km východně od Horšovského Týna. První zmínky o ní pocházejí již z roku 1115. Počáteční člen tohoto místního jména obsahuje slovo „*moč*“, které ve staročestíně znamenalo mimo jiné také mokro nebo vlhkost a ve druhém členu je obsaženo adjektivum „*rád*“. Oikonymum *Močerady* tedy Profous (1951, s. 117) interpretuje jako „*ves lidí, kteří si libují v moči nebo v mokru či v močálu*“.

Močidlec

Močidlec (německy *Modschiedl*) je částí obce Pšov v okrese Karlovy Vary. První zmínky o vesnici se objevují v roce 1204. Jméno *Močidlec* je odvozeno z apelativa „*močidlo*“, viz oikonymum *Močedník* (Profous, 1951, s. 118).

Močítka

Ves *Močítka* se nachází 8 km západně od Turnova. První zmínky o ní pocházejí z roku 1790. Název je odvozen z apelativa „*močidlo*“, z kterého vzniklo deminutivum „*močidlko*“. Z něho se pro usnadnění výslovnosti utvořilo zánikem souhlásky *-l-* a spodobou *-dk-* v *-tk-* slovo „*močítka*“ (Profous, 1951, s. 118).

Močovice

Obec *Močovice* leží 2 km západně od Čáslavi. První písemné zmínky pocházejí z roku 1364. Jméno *Močovice* znamená „*ves lidí Močových*“. Toto osobní jméno bylo obměnou německého jména *Motz*, které vzniklo dialektickou výslovností jména *Matz*, jež bylo lichotivým tvarem ke jménu *Mathias* (Profous, 1951, s. 118).

Mrtník

Obec *Mrtník* se nachází asi 19 km severně od centra Plzně. V úředních písemných pramenech se poprvé připomíná roku 1420 v souvislosti se zastavováním majetku plaského kláštera na počátku husitské revoluce. Název pochází od pojmenování lesa *Mrt*, což ve staré češtině znamená „*odumřelá část něčeho*“. Mohlo se jednat o lesní stelivo nebo suché chrástí či uschlé křoví, které bylo pro tento lesní porost charakteristické. Jméno obce tedy vzniklo odvozením z pomístního názvu, k jehož základu byla přidána přípona *-ník*, dříve *-níky* (Šmídl, Vejvoda, ©2018).

Pičín

Obec *Pičín* se nachází 7 km severovýchodně od Příbrami. První zmínky o obci se vyskytují již v roce 1289. Její jméno kolísalo mezi rodem mužským a ženským (roku 1854 úřední název *Pičín/Pičina*) podle toho, zda se k němu doplňovalo slovo ves nebo dvůr. Ve 14.–16. století převládal rod ženský. Pojmenování obce vzniklo přivlastňovací

příponou **-ín/-ina** z osobního jména *Pieka*. Jméno *Pičín* nese též část obce Jankov v okrese Benešov (Profous, 1951, s. 358).

Pindulka

Pindulka je samota nedaleko Brna, ležící mezi Bedřichovicemi a Podolím. První písemné zmínky pocházejí z roku 1881. Jména *Pinda*, *Pindula* a zdrobněle *Pindulka* (přípona **-ula** pejorativně zesiluje smysl základního jména) byla na Moravě dávána osaměle nebo na nápadném místě stojícím hospodám. Odvozena jsou z nářečního vulgarismu „*pinda*“ („*vulva*“, v přeneseném významu „*nevěstka*“ nebo nadávka nepořádnému a těžko chápavému člověku). Takto nazývané hostince nemívaly moc dobrou pověst. Z roku 1502 je ve Šlapanicích u Brna doloženo i příjmení Jan Pindula (Hosák, Šrámek, 1980, s. 245).

Pipice

Ves *Pipice* leží 3 km na jih od Železného Brodu. První zmínky o ní pocházejí z roku 1456. Název *Pipice* znamená „*ves lidí Pipových*“ a je odvozen z osobního jména *Pípa*, jež vzniklo jako přezdívka z apelativa „*pípa*“, které se vyvinulo ze staročeského slova „*pípa*“ („*roučka*, *trubka*“) (Profous, 1951, s. 361).

Plenkovice

Ves *Plenkovice* se nachází 8 km severozápadně od Znojma. První písemné zmínky pocházejí z roku 1343. Název *Plenkovice* vznikl připojením přípony **-ovice** k osobnímu jménu *Plenek* nebo *Plenka*, jež je deverbativem k slovesu „*pleniti*“ („*drancovat*, *získávat válečnou kořist*“), nebo mohlo být odvozeno i z apelativa „*plenka*“. *Plenkovice* tedy představují „*ves lidí Plenkových*“ (Hosák, Šrámek, 1980, s. 254–255).

Polipsy

Polipsy jsou částí obce Čestín, nacházející se 10 km jižně od Uhlířských Janovic. První písemné doklady o vsi pocházejí z roku 1295. Její původní jméno mělo podobu *Pobipsy* „*ves lidí, kteří pobíjejí psy*“. K založení vesnice se váže pověst, že majitelé zdejší tvrze chodili často na lov a smečky psů, které běhaly po okolí, dělaly všem robotníkům velké škody. Okolní sedláci se tedy domluvili, že každého psa v dohledu ubijí, čímž pobili celé smečky. To majitele tvrze samozřejmě velmi rozzlobilo, a tak pod ní založili ves, jež

na potupu a posměch těmto lidem pojmenovali *Pobipsy*. Jméno bylo okolo roku 1600 změněno na *Polipsy* („ves lidí, kteří polévají psy“), pravděpodobně proto, aby se zmírnil jeho význam (Profous, 1951, s. 428; Historie Polipes, ©2010).

Řitka

Obec *Řitka* se nachází ve Středočeském kraji, 25 km od centra Prahy. První písemné doklady se datují k roku 1310. Obec se nejdříve jmenovala *Jägersdorf*, což v překladu znamená „lovčova ves, ves lovčího“. Už od druhé poloviny 14. století však byla po hospodářské úpravě nazývána jako *Lhota* nebo *Lhotka*, a aby se odlišila od ostatních *Lhot*, dostala příjmi *Řitka*. Toto jméno je odvozené z apelativa „řitka“, jež bylo deminutivem ke slovu „řit“. Pojmenování obce mohlo rovněž vzniknout z příjmení tamního usedlíka. Po určitý čas se ale obci přezdívalo také *Řídká*, aby se potlačil pejorativní význam názvu (Profous, 1951, s. 568).

Řitonice

Obec *Řitonice* leží ve Středočeském kraji, 8 km jihozápadně od Sobotky. První písemné doklady pocházejí z roku 1352. Původní název obce měl podobu *Žitonice* a znamenal „ves lidí Žitoňových“. Velmi brzy byl však změněn v *Řitonice* (Profous, 1951, s. 568).

Skuhrov

Jméno *Skuhrov* nesou v Česku tři obce⁵ (v okresech Beroun, Havlíčkův Brod a Jablonec nad Nisou) a pět částí obcí (část obce Velký Borek, Počepice, Lomnice nad Popelkou a část města Rožmitál pod Třemšínem a Česká Třebová). První písemné zmínky o nich pocházejí z 13. až 16. století. Název *Skuhrov* vznikl v některých z uvedených příkladů z příjmení *Skuhra* (znamenal tedy „*Skuhrův dvůr*“) a v těch ostatních byl utvořen analogií podle starých jmen druhu *Benešov* od sousedních vesničanů podle toho, že obyvatelé dané obce/vesnice skuhrali (Profous, 1957, s. 87).

⁵ Dále existuje ještě obec Skuhrov nad Bělou (v okrese Rychnov nad Kněžnou).

Svinětice

Svinětice jsou částí města Bavorov v okrese Strakonice. Nachází se zhruba 6 km západně od Vodňan. První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1334. Jméno *Svinětice* znamená „ves lidí *Sviňatových*“ (Profous, 1957, s. 254).

Sviňomazy

Sviňomazy (německy *Zwinomas*) jsou částí obce Trpísty v okrese Tachov, nacházející se 8 km severně od Stříbra. První zmínky o vsi pocházejí z roku 1379. Jméno *Sviňomazy* znamená „ves sviňomazů, tedy lidí, kteří svině mažou, něčím potírají nebo je bijí“ nebo také „lidí, kteří se mažou jako svině“ (Profous, 1957, s. 256).

Sviňovice

Ves *Sviňovice* (německy *Schweinetschlag*) je částí obce Zbytiny, nacházející se 6 km na jih od Prachatic. Její první písemné doklady pocházejí z roku 1393. Německé jméno mělo po založení vsi krátkou dobu koncovku *-stift*, jež měla v jižních Čechách stejný význam jako české jméno *Lhota*. Pojmenování *Sviňovice* znamená „ves lidí *Sviňových*“ (Profous, 1957, s. 257).

Šukačka

Šumavská osada *Šukačka* náležející do katastru obce Čachrov se nachází 20 km severně od Železné Rudy. Původ jejího názvu není zcela jasný. Pravděpodobně pochází ze srbského slova „*šuka*“, jež znamená „*koza*“. Tato zvířata se dříve v místě osady údajně hojně chovala (Mates, 2004). Vyloučit nelze ani souvislost se zastaralým slovesem „*šukat*“, jež znamená „*pohybovat se z místa na místo, běhat sem a tam*“ nebo také „*hledat*“ (Rejzek, 2001, s. 645).

Tupec

Tupec je částí obce Veselíčko v okrese Přerov. První písemné doklady o vsi pocházejí z roku 1275. Název vznikl přidáním substantivní přípony *-ec* k adjektivnímu základu *tup-* („*tupý, mdlý*“) nejspíše podle „*pomalého a mdle tekoucího potoku*“. Motivací pojmenování může také být osobní jméno *Tupec, Tupek* (Hosák, Šrámek, 1980, s. 621).

Vajglov

Vajglov je částí města Břidličná nacházející se 8 km jihovýchodně od Rýmařova. První písemná zmínka o vesnici pochází z roku 1437. Jméno *Vajglov* vzniklo z německého názvu *Weigelsdorf*, jenž je odvozen z osobního jména *Weigel(t)*, zkráceniny jména *Weigand* (Hosák, Šrámek, 1980, s. 655).

Vepříkov

Obec *Vepříkov* leží 7 km severozápadně od Chotěboře v kraji Vysočina. První zmínky o ní pocházejí z roku 1542. Pravé jméno obce bylo *Vepřkov*, tedy „*Vepřkův dvůr*“. Aby se Němcům usnadnila výslovnost, změnil se název na *Vepříkov* (Profous, 1957, s. 500).

Zadky

Zadky jsou částí obce Neplachovice, ležící 9 km severozápadně od Opavy. Ves byla založena na konci 18. století, ale první písemné zmínky o ní pocházejí až z roku 1836. Její původní název zněl *Johannisfeld* („*pole Johannovo, Janovo*“) po jednom z majitelů neplachovického dvora. Teprve v roce 1870 se objevuje české pojmenování *Sadky/Zadky*, což bylo původně pomístní jméno pro část katastru ležící daleko od vsi, vzadu. Možný je také výklad od apelativa „*sádka*“ („*vodní nádrž na chov ryb s průtokem vody*“), jelikož na místě dnešních *Zadků* byly na počátku 19. století zrušeny rybníky. Motivaci tedy nelze jednoznačně určit, neboť německý zápis *Sadky* je možné číst jako *Sádky* i *Zadky* (Hosák, Šrámek, 1980, s. 771–772).

6.2 Posměšná oikonyma přejmenovaná

Blažnov

Blažnov je část obce Křešín v okrese Pelhřimov. První písemné zmínky pocházejí z roku 1355. Časem bylo pojmenování vesnice změněno v *Bláznov*, ale tato varianta měla posměšný charakter. Název je odvozen od osobního jména *Blažna*. *Blažnov* tedy znamená „*Blažněv dvůr*“ (Profous, 1947, s. 88).

Česká Lhota

Česká Lhota je částí obce Dívčice v Jihočeském kraji. První zmínka o vsi se objevuje v roce 1447. Její původní název měl podobu *Prašivá Lhota* podle kožní nemoci prašiviny nebo svrabu, která tam tehdy pravděpodobně byla. Toto pojmenování vesnici zůstalo i po skončení nemoci a vždy bylo považováno spíše jako posměšná přezdívka. Proto došlo nejdříve k jeho umělému oslabení změnou na *Práslivá Lhota* a později k úplnému přejmenování na *Česká Lhota* (Profous, 1949, s. 532).

Dědibaby

Dědibaby jsou částí obce Vojkovice, která leží při jižním okraji okresu Mělník. Původní název vsi zněl *Jedibaby* a první zmínky o ní pocházejí z roku 1295 v souvislosti se zemany Příbkem, Jakubem a Martinem. Jméno *Dědibaby* je vzácná složenina, v jejímž rozboru lze oba členy spojit spojkou a („*Dědibaby = dědi a baby*“) (Dědibaby, 2018).

Hlobětín

Hlobětín je část Prahy nacházející se východně od Vysočan. Původně se jednalo o ves vzniklou pravděpodobně již na počátku 11. století. Nejstarší listinný doklad o obci (v podobě *Lupatin*) pochází z roku 1207, kdy patřila řádu Německých rytířů. Podle dalších zápisů ze 13. století (roku 1233 podoba *Glupetin*, roku 1253 podoba *Hlupetin*) se místní jméno vyvinulo ze staročeské podoby *Hlúpatín*, jež vznikla odvozením přivlastňovací příponou *-ín* z osobního jména *Hlúpata* (hlupák) a znamenala tedy „*Hlúpatův dvůr*“. Změnou *-ú-* v *-ou-* vznikla forma *Hloupětín*, která byla úředním názvem až do roku 1907. Toho roku bylo jméno úřední změnou upraveno na *Hlobětín*, aby se odstranila nežádoucí asociace s adjektivem „*hloupý*“ (Lutterer, Šrámek, 2004, s. 90).

Krásná Ves

Obec *Krásná Ves* (lidově *Krásnoves*) se nachází 9 km jižně od Bělé pod Bezdězem ve Středočeském kraji. První písemné zmínky o ní pocházejí z roku 1388. Původní název obce měl podobu *Přeprdy* a označoval „*ves lidí, kteří se překonávali ve vypouštění střevních plynů*“ (Profous, 1957, s. 508).

Malá Lípa

Osadu *Malá Lípa*, jež náleží k obci Lípa, tvoří několik stavení podél silnice z Květinova do Lípy. Nachází se 7 km jihozápadně od Havlíčkova Brodu. Původní název samoty zněl *Sračkov* a motivací k tomuto pojmenování byl pravděpodobně špatný stav cesty z Lípy do Květinova, která vedla přes údolí potoka, jenž se při větších srážkách rozvodňoval. Místní si však význam jména *Sračkov* vykládají na základě lidové etymologie, podle níž jde o zkomoleninu nedoloženého toponyma *Srážkov*. To vzniklo nejspíše podle blíže nedatované historické události, kdy se poblíž osady „*srazila vojska*“. K přejmenování *Sračkova* na Malou Lípu došlo teprve v roce 1885 (David, 2001, s. 36–37).

Mrákov

Obec *Mrákov* leží 4 km jižně od Domažlic v Plzeňském kraji. Její původní název zněl *Mrdákov* a první písemné zmínky k ní se vztahující pocházejí již z roku 1325, kdy mělo jméno podobu *Mrdakow*. Pojmenování *Mrdákov* znamená „*Mrdákův dvůr*“. Místním obyvatelům však začalo postupem času vadit, že název jejich obce obsahuje nemravný slovní základ, a proto usilovali o přejmenování. Roku 1893 tak bylo jméno umělou úpravou úředně změněno na *Mrákov* (Profous, 1951, s. 144). Název přitom neslušný vůbec nebyl. Sloveso „*mrdati*“, které místní brali jako základ pojmenování jejich obce, totiž ve staročeštině znamená „*hýbat, kývat, vrtět*“. Teprve postupem času začalo mít vulgární charakter (Bělič, Kamiš, Kučera, 1979).

Mrkvojedy

Mrkvojedy jsou částí obce Markvartice, nacházející se 5 km na jih od Sobotky. První písemná zmínka o této osadě, jejíž původní název zní *Mrchojedy*, pochází již z roku 1316, kdy si jistý Dětech ze Žiželic stěžoval u zemského soudu na škody způsobené jakýmsi Alvikem z Mrchojed. Od konce třicetileté války nese ves už současný název *Mrkvojedy*, neboť se obyvatelům to hanlivé pojmenování nelíbilo (Mrkvojedy, 2018). *Mrchojedy* lze totiž vyložit jako „*ves lidí, kteří jedí mrchy*“, což ve staročeštině znamená „*mršiny, mrtvoly*“. Mohla to být nadávka, kterou dali místním sousedé, nebo i souvislost s nějakým špatným stavem například po epidemii či v době hladomoru. *Mrchojedy* v současnosti ještě existují jako část obce Meclov, 5 km jižně od Horšovského Týna (první zmínka o nich je z roku 1542) a jako část obce Samopše, 8 km západně od Uhlířských Janovic

(první zmínka z roku 1316). Zároveň se tak jmenovaly rovněž dvě vsi, které již zanikly. První u Sirákovic, severně od Haber (první zmínka roku 1350) a druhá u Kutné Hory (první zmínka roku 1411) (Harvalík, Janáč, Tumlíř, 2008, s. 162–165).

Nový Luhov

Nový Luhov je částí obce Brniště, nacházející se v okrese Česká Lípa v Libereckém kraji. První zmínky o vsi se objevují v roce 1633. Od roku 1854 mělo jméno úřední podobu *Smrdákov*. Toto pojmenování bylo odvozené od blízkého potůčku *Smrdák*, jenž si své označení zasloužil díky nepříjemnému zápachu, který stojatá voda způsobovala. Roku 1909 bylo jméno úředně změněno na *Nový Luhov*, v němčině *Neu Luh* (Profous, 1949, s. 690).

Olovnice

Obec *Olovnice* se rozkládá 5 km na jih od Velvar. První písemné doklady se objevují již v roce 1285. Původní název měl tvar *Olovice* a znamenal „ves lidí Olových“. Toto osobní jméno bylo zkratkou jmen *Oldřich* nebo *Olbram*. V 15. století došlo k přejmenování na *Olovnice* a *Volovice*. Podoba *Volovice* představovala souvislost se slovem „*viř*“, a proto byla na žádost obyvatelstva úředně změněna na *Olovnice* (Profous, 1951, s. 272).

Pěčnov

Ves *Pěčnov* se nachází 6 km severozápadně od Prachatic. První písemné zmínky pocházejí z roku 1435. Od roku 1854 se vesnice jmenovala *Píčnov* a teprve od roku 1904 má stávající pojmenování *Pěčnov*, jež znamená „*Pěčniv dvůr*“, což je odvozené z osobního jména *Pěčen*, které je zase odvozeninou z adjektiva „*pěkný*“ (Profous, 1951, s. 334).

Prosetice

Prosetice se nacházejí 1 km na jih od Teplic. První písemné zmínky o obci pocházejí z roku 1425. Její původní název měl podobu *Prasetice* (německy *Prassetitz*) a znamenal „ves lidí Prasetových“. Pro polepšení významu bylo jméno roku 1934 úředně změněno na *Prosetice* (Profous, 1951, s. 456).

Prosetín

Obec *Prosetín* se nachází v oblasti Českomoravské vrchoviny, 3 km jihozápadně od Skutče. Patří k ní osady Malinné a Mokřýšov. První zápis o obci (tehdy o dvou osadách *Prasetín* a *Malý Prasetín*) pochází ze zemských desk z roku 1445. Založena byla pravděpodobně v období let 1350–1370. O původu názvu se vyprávějí dvě pověsti. Podle první došlo v okolí obce k bitvě, jejíž vítěz, vůdce *Pras*, dostal toto území jako dar a postavil zde dřevěnou tvrz *Prasův Týn* (odtud jméno *Prasetín*). Druhá pověst hovoří o odvození názvu z erbu majitele hrádku, na němž byla vyobrazena hlava vepře (Historie, ©2018). Podle Harvalíka, Janáče a Tumlíře (2006, s. 162) je pojmenování obce odvozené z osobního jména *Prasata*. Místním lidem však začal postupem času vadit hanlivý význam slova *Prasetín* evokující spojitost s prasetem, a proto se nechali roku 1925 úředně přejmenovat na *Dolní* a *Horní Prosetín*. Od roku 1952 se o těchto dvou částech hovoří jako o celku (Historie, ©2018).

Sázavka

Obec *Sázavka* leží nedaleko Světlé nad Sázavou v okrese Havlíčkův Brod. Její původní pojmenování bylo *Smrdov* a první písemně doložené doklady o ní pocházejí už z roku 1226. Označení *Smrdov* mají v Čechách ještě další dvě obce, první se nachází u Pacova a druhá, již zaniklá, byla u Humpolce. Velice staré doklady, už ze 13. a z počátku 14. století, mají všechna tři jména. Slovo „*smurd*“, které je v jejich základu, označovalo ve staré češtině rolníka. *Smrdov* tedy byla „*ves, kde žijí rolníci, zemědělci*“. V nové době se však slovo „*smurd*“ stalo etymologicky nejasným a vyvolávalo nežádoucí významové konotace se slovem „*smrad*“. Obyvatelé *Smrdova* proto usilovali od roku 1960 o změnu názvu. Odborníci však namítali, že jde o název starý a rozhodně nehanlivý. Nakonec ale k přejmenování přece jen došlo, když se roku 1964 obec *Kunemil* a *Smrdov* sloučily do jedné pod názvem *Sázavka*. Motivací tohoto nového pojmenování byla říčka *Sázavka*, která je pravobřežním přítokem Sázavy, do níž se vlévá ve Světlé (David, Rous, 2006, s. 115–116).

Slibovice

Obec *Slibovice* leží 7 km jihovýchodně od Městce Králové. Její první písemné doklady se objevují již v roce 1365. Původní název zněl *Slivovice* a byl odvozen z příjmení *Slíva*.

Pojmenování *Slivovice* lze tedy vyložit jako „ves lidí *Slívových*“. Tvar *Slivovice* byl brzy dialekticky změněn na *Slibovice*. Již v 15. století však došlo k další dialektické změně na *Šlibovice*, nicméně ve spisovné češtině převládl v nové době tvar *Slibovice*, neboť bylo jméno spojováno se slovem „*slib*“ (Profous, 1957, s. 103).

Smederov

Smederov je vesnice nacházející se 3 km jihovýchodně od Blovic. První písemné zmínky pocházejí z roku 1789. Pravé jméno této vsi znělo *Smršov*. Místním obyvatelům však působilo posměch v okolí, a proto bylo uměle polepšeno změnou ve *Smedrov* a později dokonce ve *Smederov* (Profous, 1957, s. 112).

Suchý

Ves *Suchý* se nachází 8 km od Boskovic v Jihomoravském kraji. První písemné zmínky pocházejí z roku 1798 (Hosák, Šrámek, 1980, 520–521). Původní název vsi měl podobu *Pičov*. Podle pověsti zakládající se na lidové etymologii kdysi šlechtický majitel sousedního Pavlova prohrál svoji ves i s obyvateli v kartách a její nový vlastník ji osadil svými poddanými. Původní obyvatelé se tedy museli vystěhovat, což pro ně nebylo jednoduché, a proto „*pičeli*“ („*plakali*“), že musí opustit své domovy. Došli na nedaleký pahorek, kde se usadili a založili dnešní obec *Suchý*. Přesný původ názvu *Pičov* není zcela jasný. Podle Davida (2001, s. 38–39) je možná motivace tohoto pojmenování i ve vulgárním označení zevních ženských pohlavních orgánů, což by také potvrzoval fakt, že osadníci sem byli přesídleni násilně z rozhodnutí vrchnosti (David, 2001, s. 38–39).

Svatbín

Ves *Svatbín* se nachází 1 km jihovýchodně od Kostelce nad Černými lesy. Původně se jmenovala *Svrabov* a první zmínky o ní se objevují již v roce 1415. Název je utvořený analogií podle starých jmen typu *Benešov* z apelativa „*svrab*“. Roku 1923 byl na žádost obce změněn na *Svatbín*. V současnosti si pojmenování *Svrabov* zachovala ještě stále obec v okrese Tábor (Profous, 1957, s. 262).

Úpohlavy

Obec *Úpohlavy* se nachází 6 km jižně od Lovosic v okrese Litoměřice. První zmínky o ní pocházejí z roku 1227. Původní název měl podobu *Glupoglavý*, jenž se brzy změnil na *Hlupohlavy* („lidé s hloupými hlavami“). Přeměna v *Úpohlavy* proběhla dialekticky v průběhu času, vyloučit však nelze ani snahu vzdálit se od nelichotivého významu jména (Profous, 1957, s. 449–450).

Veltrusy

Obec *Veltrusy* leží v Mělnické kotlině, východně od Velvar. O původní vsi, jejíž prvotní název zněl *Velprdy*, se poprvé zmiňuje listina z 12. století, která dokládá podobu *Velprideh* (ve *Velprdech*) z roku 1052. Tvar *Velprdy* byl pravděpodobně hanlivou přezdívkou obyvatelů vsi, kteří buď „trpěli nadýmáním“, anebo přeneseně „velmi žvanili, klevetili“. Když se ves na počátku 13. století stala majetkem kláštera v Doksanech, bylo jméno jako příliš obscénní nahrazeno místním jménem *Veltrusy*, které sice má podobné znění i význam, ale je považováno jako přijatelnější varianta. Tato mravnější verze znamená patrně „ves lidí, kteří velmi trousí, roztrušují klevety“ (Lutterer, Majtán, Šrámek, 1982, s. 327).

6.3 Posměšná oikonyma zaniklá

Hlupenov

Osada *Hlupenov* (německy *Neuhäusel*) nacházející se v blízkosti města Bor a vesnice Holostřevy dnes není zcela zaniklá, ale proti stavu v roce 1945 zbylo z původních šesti usedlostí patrně jen 30 % tehdejší zástavby. Ještě v roce 1921 zde podle statistiky bydlelo 29 obyvatel (z toho 14 mužů a 15 žen), všichni německé národnosti a římsko-katolického vyznání. První zmínky o vsi pocházejí již z roku 1115 z tzv. kladrubských falz. Popisovaná osada je v listinách zmiňována jako *Glupenouo*, tedy „*Hlupenův*⁶ dvůr“. Ve 13. století zprávy o vsi mizí, patrně zpusťla nebo byla v četných válkách zničena.

⁶ Hlupen ve staročestíně znamená „nevzdělanec, laik“ (Hořejší, ©2006–2018).

Opuštěné místo v lesích se zřejmě stalo útočištěm nějaké loupeživé tlupy, neboť lidové pojmenování osady zní *Rupfenpelz*, jež vzniklo pravděpodobně z německého rčení „*rupfen den Pelz*“, což v překladu znamená „*sedři kůži*“ či „*strhni kožich*“. Pomístní název *Rupfenpelz* nesou i pole severně od osady. Podle místní pamětnice bylo označení *Rupfenpelz* hanlivé. Teprve v roce 1788 je připomínána osada *Neuhäusel*, kterou založili němečtí osadníci v souvislosti s pozemkovou reformou po zrušení kladrubského kláštera. Po odsunu Němců v roce 1945 ves téměř zanikla (Frýda, 2010).

Hovnov

Hovnov zanikl mezi Borem a Hostouní v Plzeňském kraji. Pojmenování *Hovnov* znamená „*Hovnuv dvůr*“ a pochází z příjmení *Hovno*, jež patřilo tehdejšímu majiteli osady (*Janek řečený Hovno*). Písemné zmínky o něm pocházejí z roku 1407. Ves zpusťla v roce 1553 (Profous, 1947, s. 649).

Kokot

Osada *Kokot* zanikla mezi vesnicemi Bušovice a Litohlavy, severozápadně od Rokycan. Dodnes se na jejím území nachází *Kokotský les* a *Kokotský rybník*. První písemné doklady o osadě se datují již k roku 1358. Jméno *Kokot* bylo kdysi pravděpodobně příjmení zdejšího hlavního usedlíka. To je odvozené ze staročeského slova „*kokot*“, jež znamená „*kohout*“. Když osada v 15. století zpusťla, bylo její opuštěné území nazýváno *Kokotsko* (Profous, 1949, s. 282).

Močidlany

Močidlany zanikly v okolí Kladenska ve středních Čechách. První písemné zmínky o nich pocházejí z roku 1392. Roku 1450 byly vypáleny vojskem Jiřího z Poděbrad a od roku 1545 je ves zcela pustá. Jméno *Močidlany* znamená „*ves močidlanů, tedy lidí, kteří bydlí u močidla*“⁷ (Roubík, 1959, s. 26; Profous, 1951, s. 117–118).

⁷ Slovo „*močidlo*“ má ve staročestíně dva významy. Buď se může jednat o nějakou „*mokřinu*“, „*močál*“ či „*bažinu*“, nebo o „*místo zařízené na máčení lnu či konopí*“ (Šimek, ©2006–2018).

Mrdice

Tvrz *Mrdice* zanikla u Heřmanova Městce, západně od Chrudimi. První písemné doklady pocházejí z roku 1318. Jméno *Mrdice* znamená „ves lidí *Mrdových*“ (Profous, 1951, s. 145).

Pičulín

Pičulín zanikl u Rovného, 7 km severozápadně od Bystřice nad Pernštejnem, kde je les a kopec *Pičulín*. Jeho první písemné doklady se datují již k roku 1348. Název vznikl přivlastňovací příponou *-ín* k osobnímu jménu *Pičula*, jež je utvořeno augmentativní příponou *-ula* ke slovu „*piča, vagina*“. Staročeská osobní jména byla totiž odvozována i od názvů tělesných částí stydkých (např. *Piček, Pičal, Prdlík*). Ves zanikla v 15. století a je doložena pod jménem *Lhota Pičulín* (Hosák, Šrámek, 1980, s. 244).

Prudice

Prudice byly nejdříve ves, poté dvůr nad potokem mezi lesy u Oprechtic nacházející se 3 km severně od Kdyně. První písemné zmínky pocházejí z roku 1404. Jméno *Prudice* znamená „ves lidí *Proudových*“. Pustou se ves stala v roce 1547. V současnosti nese toto pojmenování ještě vesnice poblíž Tábora v Jihočeském kraji. Ta je poprvé zmiňována v roce 1383 (Roubík, 1959, s. 63; Profous, 1951, s. 495).

Pyzdratice

Pyzdratice zanikly mezi Tučapy a Všetuly na Holešovsku. První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1274. Název vznikl připojením přípony *-ice* k osobnímu jménu *Pyzdrata*, jež je odvozené buď z vulgárního apelativa „*pizdra, pizda*“⁸ („*vulva*“), nebo ze slovesa „*pizdřit se*“, které má význam „*piplat se v něčem, špinit se, mazat, rozmazávat špínu*“. Osobní jméno *Pyzdrata* by pak označovalo někoho, „*kdo se v něčem piplá*“ (Hosák, Šrámek, 1980, s. 338).

⁸ Ve staročestíně slovo „*pizda*“ označuje „*řit, zadnici*“ (Šimek, 1947).

Smrdov

Smrdov zanikl u Kletečné, 6 km jihozápadně od Humpolce. První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1226. Jméno *Smrdov* znamená „*Smrdův dvůr*“ nebo „*osada smrdů*“. Pustou se ves stala v roce 1620 (Profous, 1957, s. 119; Roubík, 1959, s. 119).

Sviníhlavy

Sviníhlavy (německy *Zwinelag*) zanikly 1. 1. 1973 jako část obce Bujanov v okrese Český Krumlov (Růžková, Škrabal, 2006, s. 512). První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1312. Prvotní tvar názvu *Sviniehlava* (z něj vzniklé *Sviníhlava*) byl přezdívkou nebo příjmením tamního obyvatele (Profous, 1957, s. 254).

Trpíčovice

Trpíčovice zanikly jižně od Mladoňovic v okolí Jemnicka. První zmínka o vsi pochází z roku 1500 (podoba *Trpiczowicze*). Název vznikl připojením přípony **-ovice** k osobnímu jménu *Trpič*, jež je odvozeno ze slovesa „*trpět*“ (Hosák, Šrámek, 1980, s. 606).

Tupanov

Tupanov zanikl u vsi Rybníky v Jihomoravském kraji. První zmínka o něm pochází z roku 1358. Název vznikl přivlastňovací příponou **-ov** k osobnímu jménu *Tupan*, jež vzniklo substantivní příponou **-an** k adjektivu „*tupъ*“ („*tupý*“), které bylo užitě spíše v přeneseném smyslu jako „*pomalý, hloupý, nepohotový*“. Ves zpusťla v druhé polovině 15. století (Hosák, Šrámek, 1980, s. 620–621).

7 Shrnutí

Oikonyma, která tvoří v předcházející kapitole abecední heslář, jsou zde pro větší přehlednost uspořádána do tabulky. Seřazena jsou abecedně, přičemž ta přejmenovaná se tu vyskytují pod svým původním názvem, jenž je právě pro tuto práci podstatný. Celkem tabulka obsahuje 71 oikonym, z nichž 39 tvoří místní jména existující, 20 přejmenovaná a 12 místní jména zaniklá. Tabulka slouží ke shrnutí získaných poznatků, jež jsou ještě dále zpracovány v grafech (viz přílohy) a okomentovány v závěru bakalářské práce.

Oikonymum	Druh oikonyma	Motivace pojmenování	Vztahový model ⁹
Bláznov	Přejmenované	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Bosonohy	Existující	Přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (A – adj. + subst.)
Brloh	Existující	Přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (B)
Čunín	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–6)
Dědkov	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Doupě	Existující	Apelativum doupě	„jaký, jací“ (B)
Držkov	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Držková	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–5)
Hloupětín	Přejmenované	Osobní jméno	„čí“ (B–6)
Hlupenov	Zaniklé	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Hlupice	Existující	Osobní jméno	„čí“ (A–3)
Hlupín	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–6)
Hlupohlavy	Přejmenované	Hanlivá, posměšná přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (A – adj. + subst.)
Hnátnice	Existující	Hnátnický potok	„kde“ (B–4)
Hněvanice	Existující	Osobní jméno	„čí“ (A–3)
Hněvanov	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Hovnov	Zaniklé	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Hubojedy	Existující	Přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (A – subst. + verb.)
Hubov	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Chlístov	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Jedibaby	Přejmenované	Nejasná	„jaký, jací“ (A – subst. + subst.)
Kokot	Zaniklé	Osobní jméno	„čí“ (A–1)
Krchov	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Kundelov	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Močedník	Existující	Apelativum močidlo	„jaký, jací“ (B)

⁹ Struktura hesla viz teoretická část.

Močerady	Existující	(Hanlivá) přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (A – subst. + adj.)
Močidlany	Zaniklé	Přezdívka obyvatel	„kde“ (A-1f)
Močidlec	Existující	Apelativum močidlo	„jaký, jací“ (B)
Močítka	Existující	Apelativum močidlo	„jaký, jací“ (B)
Močovice	Existující	Osobní jméno	„čí“ (A-3)
Mrdákov	Přejmenované	Osobní jméno	„čí“ (B-3)
Mrdice	Zaniklé	Osobní jméno	„čí“ (A-3)
Mrchojedy	Přejmenované	Hanlivá přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (A – subst. + verb.)
Mrtník	Existující	Les Mrt	„kde“ (B-4)
Pičín	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B-6)
Píčnov	Přejmenované	Osobní jméno	„čí“ (B-3)
Píčov	Přejmenované	Verb. plakat/vulg. charakter	„za jakých okolností“ (C)
Pičulín	Zaniklé	Osobní jméno	„čí“ (B-6)
Pindulka	Existující	Expresivní charakter	„jaký, jací“ (B)
Pipice	Existující	Osobní jméno	„čí“ (A-3)
Plenkovice	Existující	Osobní jméno	„čí“ (A-3)
Polipsy	Existující	Hanlivá, posměšná přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (A – verb. + subst.)
Prasetice	Přejmenované	Osobní jméno	„čí“ (A-3)
Prasetín	Přejmenované	Osobní jméno	„čí“ (B-6)
Prašivá Lhota	Přejmenované	Nemoc prašivina, svrab	„za jakých okolností“ (C)
Prudice	Zaniklé	Osobní jméno	„čí“ (A-3)
Přeprdy	Přejmenované	Posměšná přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (A)
Pyzdratice	Zaniklé	Osobní jméno	„čí“ (A-3)
Řitka	Existující	Expresivní charakter	Nejasný
Řitovice	Existující	Osobní jméno	„čí“ (A-3)
Skuhrov	Existující	Osobní jméno/posměšná přezdívka obyvatel	„čí“ (B-3)
Slivovice	Přejmenované	Osobní jméno	„čí“ (A-3)
Smrdákov	Přejmenované	Potok Smrdák	„kde“ (B-4)
Smrdov	Zaniklé	Osobní jméno/společenská třída	„čí“ (B-3)
Smrdov (Sázavka)	Přejmenované	Apelativum rolník ve staročeštině	„čí“ (B)
Smrdov (Smederov)	Přejmenované	Nejasná	Nejasný

Sračkov	Přejmenované	Špatný stav cesty/verb. srazit se	„jaký, jací“ (B)/ „za jakých okolností“ (C)
Svinětice	Existující	Osobní jméno	„čí“ (A–3)
Sviníhlavy	Zaniklé	Přezdívka/osobní jméno	„jaký, jací“ (A – adj. + subst.)
Sviňomazy	Existující	Přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (A – subst. + verb.)
Sviňovice	Existující	Osobní jméno	„čí“ (A–3)
Svrabov	Přejmenované	Apelativum svrab	„kdo, co“ (B)
Šukačka	Existující	Apelativum koza v srbštině/ verb. „šukat“ (pohybovat se z místa na místo, hledat)	„kdo, co“ (B)/ „jaký, jací“ (B)
Trpíčovice	Zaniklé	Osobní jméno	„čí“ (A–3)
Tupanov	Zaniklé	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Tupec	Existující	Potok/osobní jméno	„kde“ (B–4)
Vajglov	Existující	Německý název	„čí“ (B–12)
Velprdy	Přejmenované	Hanlivá přezdívka obyvatel	„jaký, jací“ (A – adv. + verb.)
Vepříkov	Existující	Osobní jméno	„čí“ (B–3)
Volovice	Přejmenované	Osobní jméno	„čí“ (A–3)
Zadky	Existující	Pomístní jm./apelativum sádka	„kdo, co“ (B)

8 Závěr

Bakalářskou práci na téma *Specifika některých českých oikonym* tvoří teoretická a praktická část. V teoretické části se představuje nauka o vlastních jménech, onomastika, její historie a významné osobnosti. Bližší pozornost je věnována také toponomastice a jejímu třídění. Stranou nezůstává ani Šmilauerova a Šrámkova klasifikace místních jmen. Podle Šrámkovy klasifikace vztahových modelů jsou také oikonyma v závěrečném shrnutí tříděna.

Praktickou část práce tvoří abecední heslář netradičních místních jmen, který je rozdělen na tři podkapitoly podle oikonym existujících, přejmenovaných nebo zaniklých. Celkem obsahuje 71 místních jmen (39 existujících, 20 přejmenovaných a 12 zaniklých). U každého je uveden současný název, zeměpisné určení, první písemné zmínky a výklad daného jména. Přejmenovaná místní jména zahrnují navíc ještě údaj o jejich původním názvu.

K shrnutí získaných poznatků byla využita tabulka, která znázorňuje motivaci pojmenování uvedených oikonym a zařazení do vztahového modelu podle Šrámkovy klasifikace místních jmen. Z tohoto přehledu vycházejí dva grafy, jež jsou přílohami bakalářské práce. První graf se týká motivace pojmenování daných oikonym. Z něj je patrné, že převládá pojmenování z osobního jména (u 37 ze 71 oikonym). Do kategorie ostatní motivace (11 ze 71 oikonym) jsou zařazena místní jména, jejichž motivací k pojmenování bylo nejčastěji nějaké apelativum (např. apelativum močidlo u názvu *Močítka*). Dvě možné motivace pojmenování byly zjištěny u 9 místních jmen. Do této skupiny je řazen i název *Močerady*, neboť jej lze brát jako přezdívku (budeme-li brát v úvahu, že bylo jméno odvozeno od apelativa močál), ale také i jako hanlivou přezdívku obyvatel odvozenou od apelativa moč. Následující dvě kategorie tvoří právě motivace pojmenování z přezdívky obyvatel (5 oikonym, např. *Bosonohy*) a z hanlivé nebo posměšné přezdívky tamních obyvatel (5 oikonym, např. *Polipsy*). Do skupiny s nejasnou motivací byla zařazena 2 místní jména (*Dědibaby* a *Smederov*), u nichž se motivaci názvu daných jmen nepodařilo zjistit. Expresivní charakter mají ve svém pojmenování pouze 2 oikonyma (*Pindulka* a *Řitka*).

Druhý graf znázorňuje četnost jednotlivých vztahových modelů. Největší zastoupení má zde vztahový model „čí“ (41 ze 71 oikonym). Další poměrně početnou skupinu tvoří oikonyma se vztahovým modelem „jaký, jací“ (17 ze 71 oikonym).

Vztahový model „kde“ byl zjištěn u 5 místních jmen. Mezi vztahové modely popsané v teoretické části práce nelze s přesností zařadit 2 oikonyma. Dvě kombinace vztahových modelů jsou možné u 2 místních jmen, další 2 patří k modelu „za jakých okolností“. Zastoupení 2 oikonym má zde rovněž vztahový model „kdo, co“.

Počáteční obavy z nedostatku materiálu pro zpracování tohoto tématu se poměrně brzy rozplynuly. Při sběru neobvyklých a posměšných místních jmen bylo naopak až překvapující, jak velké množství takových názvů existuje. Oikonyma tohoto typu (posměšná, neobvyklá) jsou nejčastěji odvozena od osobního jména. Vesnice či obec tak mnohdy získaly název podle tamějšího obyvatele. V dřívějších dobách to byl hojný a běžný způsob pojmenování.

9 Seznam literatury

Odborná literatura

- DAVID, Jaroslav a Pavel ROUS, 2006. *Neviditelní svědkové minulosti: místní a pomístní jména na Vysočině*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1454-3.
- DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA, 2014. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host. ISBN 978-80-7491-425-6.
- HARVALÍK, Milan, 2004. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1253-2.
- HARVALÍK, M., M. JANÁČ a P. TUMLÍŘ, 2006. *Divnopis: proč se to tak jmenuje?*. Praha: Radioservis. ISBN 80-86212-47-5.
- HARVALÍK, M., M. JANÁČ a P. TUMLÍŘ, 2008. *Divnopis II: proč se to tak jmenuje?*. Praha: Radioservis. ISBN 978-80-86212-61-6.
- ŠMILAUER, Vladimír, 1963. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných): vysokoškolská příručka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Učebnice vysokých škol (SPN).
- ŠRÁMEK, Rudolf, 1999. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2027-X.
- ŠRÁMEK, Rudolf, 2007. Onomastika. In: PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1523-5.

Slovníky

- BĚLIČ, J., A. KAMIŠ, K. KUČERA, 1979. *Malý staročeský slovník* [online]. Praha: Státní pedagogické nakladatelství [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>
- HOŘEJŠÍ, Michal, ©2006–2018. *Elektronický slovník staré češtiny* [online]. Praha: Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>
- HOSÁK, Ladislav a Rudolf ŠRÁMEK, 1970. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I*. Praha: Academia: Nakladatelství Československé akademie věd.
- HOSÁK, Ladislav a Rudolf ŠRÁMEK, 1980. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II*. Praha: Academia: Nakladatelství Československé akademie věd.

- LUTTERER, Ivan a Rudolf ŠRÁMEK, 2004. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš. ISBN 80-7311-025-3.
- LUTTERER, I., M. MAJTÁN a R. ŠRÁMEK, 1982. *Zeměpisná jména Československa: slovník vybraných zeměpisných jmen s výklady jejich původu a historického vývoje*. Praha: Mladá fronta. Malé encyklopedie (Mladá fronta).
- PLESKALOVÁ, Jana, 2012–2018. Onomastika. In: KARLÍK, P., M. NEKULA a J. PLESKALOVÁ (eds.). *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ONOMASTIKA>
- PLESKALOVÁ, Jana, 2012–2018. Toponymum. In: KARLÍK, P., M. NEKULA a J. PLESKALOVÁ (eds.). *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/TOPONYMUM>
- PROFOUS, Antonín, 1947. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny I*. Praha: Česká akademie věd a umění.
- PROFOUS, Antonín, 1949. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny II*. Praha: Česká akademie věd a umění.
- PROFOUS, Antonín, 1951. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny III*. Praha: Česká akademie věd a umění.
- PROFOUS, Antonín, 1957. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny IV*. Praha: Česká akademie věd a umění.
- REJZEK, Jiří, 2001. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda. ISBN 80-85927-85-3.
- ROUBÍK, František, 1959. *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- ŠIMEK, František, 1947. *Slovníček staré češtiny* [online]. Praha: Orbis [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>
- ŠIMEK, Štěpán, ©2006–2018. *Elektronický slovník staré češtiny* [online]. Praha: Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>

- ŠMILAUER, Vladimír, 1960. Soustava českých místních jmen. In: SVOBODA, Jan a Vladimír ŠMILAUER. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny V: dodatky k dílu Antonína Profouse*. Praha: Československá akademie věd.

Časopisy

- BAHENSKÁ, Marie, 2008. Vladimír Šmilauer. In: *Akademický bulletin: oficiální časopis Akademie věd ČR* [online]. Praha: Akademie věd České republiky, č. 10, s. 34 [cit. 2018-03-03]. ISSN 1210-9525. Dostupné z: http://abicko.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/data.avcr.cz/abicko/2008/10/pdf/AB10_08_web.pdf
- DAVID, Jaroslav, 2001. Lidová etymologie a vulgarismy v toponymech. In: *Jazykovědné aktuality: informativní zpravodaj českých jazykovědců* [online]. Praha: Jazykovědné sdružení České republiky, roč. 38, č. 3, s. 34–39 [cit. 2018-04-28]. ISSN 1212-5326. Dostupné z: http://www.jazykovednesdruzeni.cz/JA_2001_3.pdf
- HARVALÍK, Milan, 2010. Půlstoletí českého onomastického časopisu. In: *Akademický bulletin: oficiální časopis Akademie věd ČR* [online]. Praha: Akademie věd České republiky, č. 10, s. 30–31 [cit. 2018-03-04]. ISSN 1210-9525. Dostupné z: http://abicko.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/data.avcr.cz/abicko/2010/10/pdf/AB10_web.pdf
- KAREL, Tomáš, 2016. 80. let od úmrtí prof. PhDr. Augusta Sedláčka. In: *Hláska: zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka* [online]. Plzeň: Nadační fond pro kulturní aktivity občanů města Plzně, roč. 27, č. 3, s. 33–34 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.klub-augusta-sedlacka.cz/Hl%C3%A1ska%202016-3.pdf>
- MATES, Jan, 2004. Sprosté vesnice. In: *CS Magazín: český a slovenský zahraniční časopis* [online]. [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: <http://www.cs-magazin.com/index.php?a=a2004031069>
- MUSIL, František a Jiří ÚLOVEC, 1984. August Sedláček. In: *Ročenka Klubu Augusta Sedláčka* [online]. Plzeň: ZK ROH Škoda k.p., roč. 84, č. 1, s. 5–8 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: http://www.evida.cz/mikota/Rocenky_KAS/R_KAS_84_S001-038.pdf

- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše, 1995. Vladimír Šmilauer a toponomastika. In: *Acta onomastica* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, roč. 36, s. 16–26 [cit. 2018-03-05]. ISSN 1211-4413. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/knav/view/uuid:3bb6d9c3-3dcb-11e1-1418-001143e3f55c?page=uuid:3bb6d9d5-3dcb-11e1-1418-001143e3f55c>
- SPAL, Jaromír, 1961. Poslední svazek Místních jmen v Čechách. In: *Naše řeč* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, roč. 44, č. 9–10, s. 300–303 [cit. 2018-03-13]. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4859>
- ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra, 2004. Dějiny onomastiky jako vědecké disciplíny a předmět jejího zkoumání. In: *USTA ad Albim BOHEMICA* [online]. Ústí nad Labem: Katedra bohemistiky PF UJEP, roč. 3, č. 1, s. 15–25 [cit. 2018-06-29]. ISSN 1213-7618. Dostupné z: <https://www.pf.ujep.cz/kbo/usta-ad-albim-bohemica-archiv?limit=20&limitstart=20>
- ŠRÁMEK, Rudolf, 1972. Toponymické modely a toponymický systém. In: *Slovo a slovesnost* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, roč. 33, č. 4, s. 304–318 [cit. 2018-03-18]. ISSN 0037-7031. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2197>
- ŠRÁMEK, Rudolf, 1976. Slovtvorný model v české toponymii. In: *Slovo a slovesnost* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, roč. 37, č. 2, s. 112–120 [cit. 2018-05-02]. ISSN 0037-7031. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2371>

Internetové zdroje

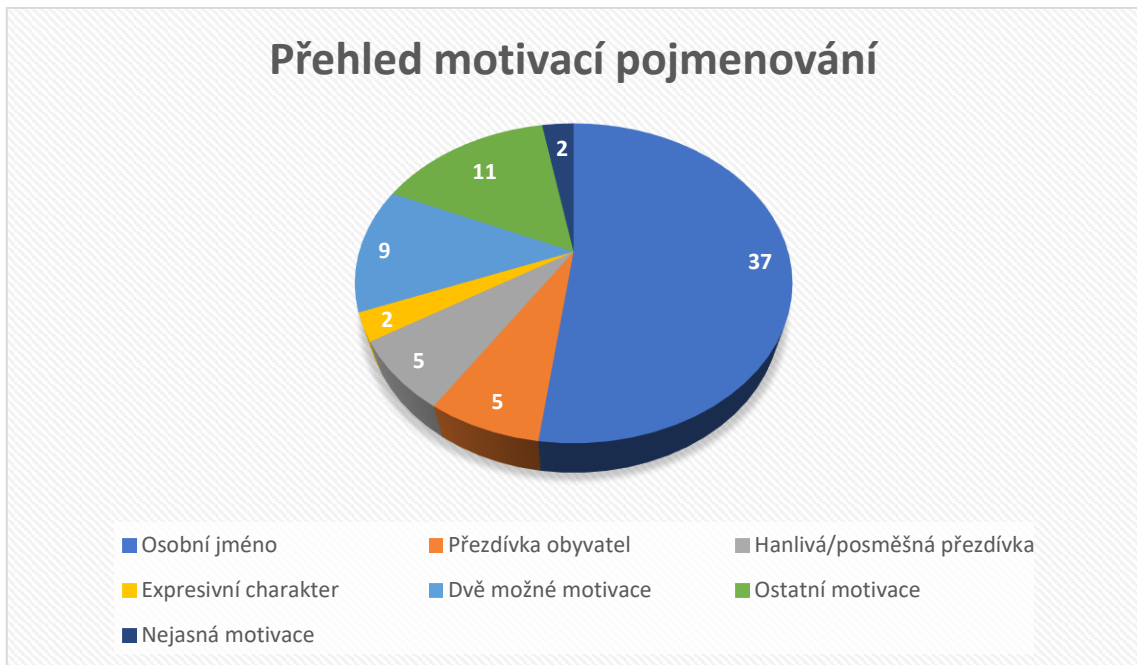
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2016. *Malý lexikon obcí České republiky 2016* [online]. 15.12.2016 [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2016>
- Dědibaby, 2018. *Vojkovice s částí Bukol, Dědibaby, Křivousy: oficiální stránky* [online]. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: http://obecvojkovice.cz/?page_id=46
- FRÝDA, Pavel, 2010. Hlupenov (Neuhäusl): Stručně z historie osady Hlupenov. In: *Zaniklé obce a objekty: Verschwundene Orte und Objekte* [online]. 19.6.2010

- [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1455711>
- Historie, ©2016. *Obec Doupě: oficiální internetové stránky obce* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: http://www.obecdoupe.cz/?page_id=39
 - Historie, ©2018. *Oficiální stránky obce Prosetín* [online]. Poslední aktualizace: 11.04.2018 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <http://www.prosetin.eu/obec-1/historie/>
 - Historie Hnátnice, 2007. *Hnátnice.cz: obecní stránky* [online]. 1. 1. 2007 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://www.hnatnice.cz/clanek.asp?idr=historie-obce&id=100>
 - Historie obce, ©2018. *Oficiální stránky obce Držková* [online]. Poslední aktualizace: 29.04.2018 [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: <http://www.drzkova.cz/informace-o-obci/historie/>
 - Historie obce Držkov, ©2018. *Držkov: oficiální stránky obce* [online]. Poslední aktualizace: 17.04.2018 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://www.drzkov.cz/obec-1/historie/historie-obce-drzkov/>
 - Historie Polipes, ©2010. *Obec Čestín* [online]. Poslední aktualizace: 27.03.2018 [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://www.cestin.cz/index.php?id=Historie-obce-6&clanek=Historie-Polipes-12#top>
 - Močedník, 2018. *Cesty a památky* [online]. [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/mocednik>
 - Mrkvojedy, 2018. *Obec Markvartice: oficiální stránky obce* [online]. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://www.markvarticejc.cz/podlokality/mrkvojedy/>
 - RŮŽKOVÁ, Jiřina a Josef ŠKRABAL, 2006. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005: II. díl* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2018-04-29]. ISBN 80-250-1311-1. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd2.pdf/ed17fd22-0421-4b48-98ec-9a86f45aec8a?version=1.0>
 - ŠIMŮNEK, Robert, 2018. August Sedláček: Život a dílo Augusta Sedláčka (1843–1926). In: *Kartotéky Augusta Sedláčka: Vývoj digitálních technologií ke zpřístupnění kartoték badatelů* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.augustsedlacek.cz/?q=cs/node/37>

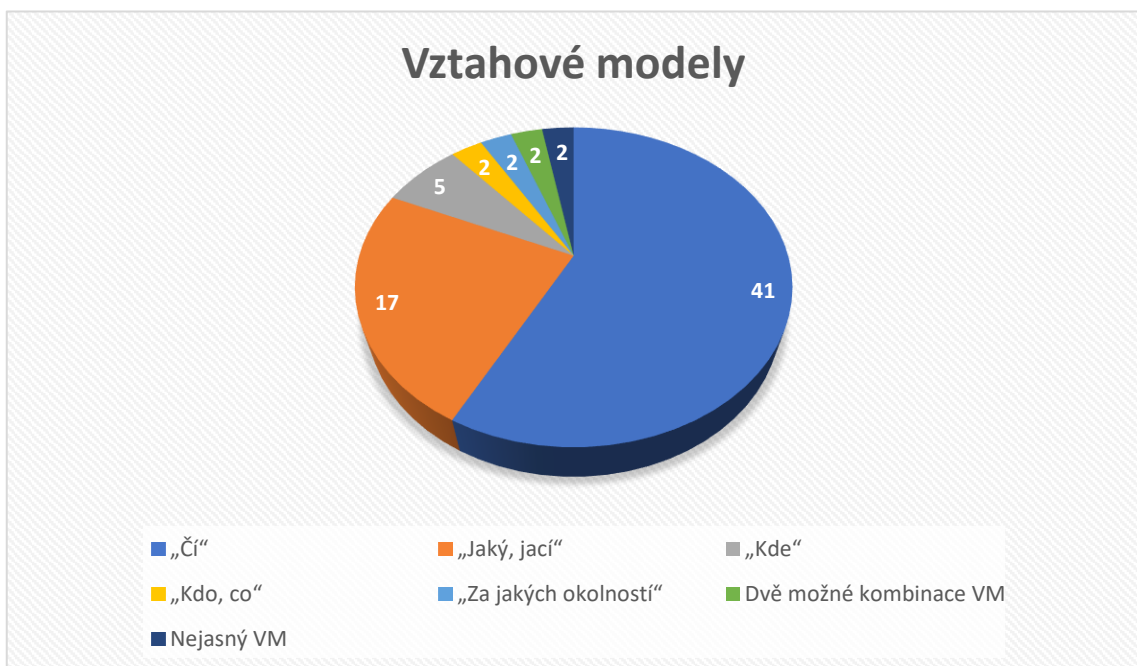
- ŠMÍDL, Bohumil a Jiří VEJVODA, ©2018. Historie obce. In: *Mrtník: oficiální stránky obce* [online]. Poslední aktualizace: 18.04.2018 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.mrtnik.cz/obec-1/historie/>
- ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ, 2013. Acta onomastica. *Ústav pro jazyk český* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd české republiky, 7. 5. 2013 [cit. 2018-03-04]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/sd/publikace/casopisy/acta-onomastica.html>
- ÚZEMNĚ IDENTIFIKAČNÍ REGISTR ČR, ©1997-2012. Části obcí. *Územně identifikační registr ČR* [online]. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <http://www.uir.cz/casti-obce>

10 Přílohy

10.1 Graf č. 1

10.2 Graf č. 2

11 Seznam zkratek

- aj. – a jiné
- apod. – a podobně
- atd. – a tak dále
- cit. – citováno
- č. – číslo
- ev. – eventuálně
- jm. – jméno
- km – kilometr
- např. – například
- př. – příklad
- roč. – ročník
- s. – strana
- verb. – verbum
- VM – vztahový model
- vulg. – vulgární